บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย แขวงวังบูรพา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมต่างประเทศโดยไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทำให้เกิดการดำเนินงานที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่ดี สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม มีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ต้องศึกษาประกอบด้วย

๒.๑ ความหมายของจริยธรรม

๒.๒ ความสำคัญของจริยธรรม

๒.๓ คุณลักษณะทางจริยธรรม

๒.๔ องค์ประกอบของจริยธรรม

๒.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจริยธรรม

๒.๖ ประวัติโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ ความหมายของจริยธรรม

คำว่า จริยธรรม เป็นคำที่เทียบได้กับคำในภาษาอังกฤษ ๒ คำคือ คำว่า Moral หรือ Morality ซึ่งมาจากภาษาลาติน และคำว่า Ethics ซึ่งมาจากภาษากรีก ได้มีผู้ให้ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมไว้ต่างๆ ทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้

สารานุกรมปรัชญาให้นิยาม “จริยธรรม” ว่ามาจากคำว่า “จริยะ” ซึ่งแปลว่า พึงปฏิบัติ และคำว่า “ธรรมะ” ซึ่งแปลว่า กฎ จริยธรรมจึงหมายถึงหลักของความประพฤติหนึ่งของโดยถ้ากำหนดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาก็มีชื่อเรียกเป็นพิเศษ ว่าศีลธรรม Encyclopedia of Psychology ให้ความหมายของ คำว่า จริยธรรมไว้ใน ๒ ระดับ คือ ในระดับบุคคล จริยธรรมจะหมายถึงกฎแห่งความประพฤติที่แต่ละคนยึดถือ และในระดับสังคมจริยธรรมจะหมายถึงพฤติกรรมทุกรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับของสังคมแต่ละสังคม ทั้งนี้จริยธรรมจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดซูเปอร์ อีโก้ (Superego) ในจิตไร้สำนึก และเป็นรากฐานการเกิดอีโก้ โอดีล (Ego Idael) ในจิตสำนึก ซึ่งถ้าจะ

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือจริยธรรมจะมีบทบาทในการพัฒนาธรรมชาติฝ่ายสูง และควบคุมธรรมชาติฝ่ายต่ำ ในตัวมนุษย์

จำรัส ดวงธิสาร ให้ความหมายคำว่า [๖] จริยธรรมตามรูปแบบศัพท์ต่างออกไปว่า "จริยธรรม" หรือ "จริยา" คือความประพฤติหรือปฏิบัติ แต่ความหมายที่แท้จริงหมายถึงการเคลื่อนไหวของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปโดย ๓ ทาง คือทางกาย ได้แก่ การกระทำ ทางวาจาได้แก่ การพูด รวมทั้งการเขียนและทางจิตใจได้แก่ แนวความคิดต่างๆ ที่แสดงออกมา คำว่า "ธรรม" หมายถึงสิ่งที่บังคับทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้มนุษย์เคลื่อนไหวอย่างมีกติกา ธรรมจึงเป็นทั้งเส้นบรรทัดที่ขีดให้มนุษย์ในสังคมต่างๆ ได้เคลื่อนไหวไปตาม และเป็นเครื่องขัดเกลากมลสันดานของมนุษย์ด้วย ธรรมมี ๔ ประการ คือ เนติธรรม ได้แก่ กฎหมาย ตันติธรรม ได้แก่ ประเพณีอันดีงามซึ่งเป็นแบบแผน ศีลธรรมได้แก่ ศีลธรรมทางศาสนา และคุณธรรมได้แก่ คุณงามความดีที่สะสมอยู่ในใจมนุษย์ ซึ่งศาสนาพุทธเรียกว่า บารมี คนที่มีจริยธรรมตามนัยนี้จึงได้แก่ คนที่ยึดถือกฎหมาย ประเพณีอันดีงาม ศีลธรรมและคุณธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งคล้ายคลึงกับทัศนะของสาโรช บัวศรี ที่กล่าวถึงความหมายของคำว่าจริยธรรม ว่าถ้าจะตีความหมายอย่างแคบ จริยธรรมคงหมายถึง ศีลธรรมประการหนึ่ง และคุณธรรมอีกประการหนึ่งอย่าง เช่น การละเว้นการฆ่า หรือเบียนเบียนย่อมเป็นศีลธรรม ส่วนความเมตตากรุณาย่อมเป็นคุณธรรมหรือ ถ้าจะตีความอย่างกว้าง จริยธรรมย่อมจะรวมเอาค่านิยมที่จำเป็นอื่นๆ เข้าไว้ด้วย อาจจะอยู่ในระดับที่ลดหลั่นไปจากระดับของศีลธรรมและคุณธรรม ค่านิยมที่จำเป็นดังกล่าวอาจได้แก่ ธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย อุดมการณ์ วินัยและมารยาท เป็นต้น

แสง จันทร์งาม อธิบายความหมายของคำว่า จริยธรรม ตามรูปศัพท์เช่นกันโดยกล่าวว่า[๗] "จริยธรรม" แยกได้เป็น ๒ คำ คือ "จริย" แปลว่า ความประพฤติและ "ธรรม" หมายถึง คุณภาพของจิตใจแต่ละคน ตรงกับคำว่า "คุณธรรม" (Virtues) ซึ่งหมายถึง คุณภาพจิตฝ่ายดีที่ควบคุมให้คนมีความประพฤติดี โดยความประพฤติในที่นี้หมายถึงพฤติกรรมรวบของแต่ละคนที่แสดงออกมาทางความคิด คำพูด และการกระทำของกาย จริยธรรม หมายถึง คุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน จริยธรรมจะอยู่ในใจของคนแต่ละคนไม่ได้อยู่ที่วาจาและกาย คำพูด และการกระทำเป็นเพียงการแสดงออกของจริยธรรมในใจเท่านั้น

---

[๖]จำรัส ดวงธิสาร, **หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรมระดับมัธยมศึกษาเรื่องความรู้เรื่องชาดก**, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๕), หน้า ๘๗.

[๗]แสง จันทร์งาม, **การสอนจริยธรรมในโรงเรียน, เอกสารนำเสนอการประชุมสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน**, (สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, ๒๕๒๒), หน้า ๓๐.

วิทย์ วิศทเวททย์ อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า [๖] คือ พันธะหรือหน้าที่ที่เราปฏิบัติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม คือ การนำเอาความรู้ในความจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง หรือต่อสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า [๗] จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

มารศรี จันทรัศมี กล่าวว่า [๘] จริยธรรมหมายถึง การกระทำ การประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งความคิดและเหตุผลที่สอดคล้องกับการปฏิบัติ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องศาสนา แต่เป็นเรื่องที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำเกิดความพอใจ และเป็นการนำสันติสุขมาให้สังคม และบุคลากรได้ตามควรแก่กรณี รวมทั้งการกระทำในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย อุดมการณ์ วินัย มารยาท การดำเนินชีวิต ทั้งทางกายวาจา ใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน กล่าวว่า [๙] จริยธรรม หมายถึง การประพฤติตนไม่ว่าจะเป็นโดยทางกาย วาจา ใจ ในทางที่ดีงามที่สังคมยอมรับยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ ซึ่งเป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นเอง เป็นการมองถึงธรรมะในด้านการแสดงออก

คาร์เตอร์ วี กูด กล่าวถึงจริยธรรมว่า [๑๐] จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้อง หรือ ดีงาม

---

[๖] วิทย์ วิศทเวทย์,**หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส. ๔๐๒** (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๒.

[๗] ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา** , (กรุงเทพมหานคร :ไทยวัฒนาพานิช) ,๒๕๒๒, หน้า ๑๒.

[๘] มารศรี จันทรัศมี, การศึกษาจริยธรรมของครู และนักเรียนประถมศึกษา, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๐), หน้า ๔๓.

[๙] สมบรูณ์ ศาลายาชีวิน, **รายงานการวิจัยพัฒนาการใช้เหตุผลทางจริยธรรม** , (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖), หน้า ๖๐.

[๑๐] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

ลอเรนซ์ โคลเบิร์ก กล่าวถึงจริยธรรมว่า [๖] จริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้น จนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินผลของการกระทำนั้นว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด

ซอง เพียเจท์ กล่าวถึงจริยธรรมไว้ว่า [๗] จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจและอนามัยของบุคคลแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธ์

โรเจอร์ บราวน์ แสดงทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมว่า [๘] หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์ที่ไม่แบ่งแยกการกระทำที่ถูกออกจากการกระทำที่ผิดในทำนองเดียวกับระบบไวยากรณ์ที่ใช้ในการแยกประโยคที่เขียนอย่างถูกต้องออกจากประโยคที่เขียนผิด นอกจากนี้จริยธรรมยังไม่คงที่ และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงคล้าย ๆ กับระบบไวยากรณ์โดยที่การพัฒนาแปลี่ยนแปลงของจริยธรรมในบางครั้ง อาจเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าระบบไวยากรณ์ การเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ อาจเกิดจากความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคลหรือผลกระทบจากอิทธิพลของจริยธรรมในสังคมอื่น ตลอดจนการก่อตัวของสภาพการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ จริยธรรมของแต่ละสังคมมักมีความหลากหลายและมีประเด็นที่ทำให้คนในสังคมหยิบยกมาโต้แย้งกันได้ เพราะคนแต่ละคนมักมีแนวทางในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน การส่งเสริมจริยธรรมในตัวบุคคลจะดำเนินไปได้ด้วยการพัฒนาใน ๓ มิติ คือ ด้านความรู้ ความประพฤติ และความรู้สึก

จะเห็นได้ว่า ในทัศนะของบราวน์นั้น จริยธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และบราวน์ยังมีความเห็นว่า จริยธรรมของคนแต่ละกลุ่มไม่จำเป็นต้องเหมือนกันซึ่งแตกต่างกับทัศนะของเดอเรค ไรท์[๙] ที่มีความคิดว่า แม้จารีตประเพณีของสังคมจะแตกต่างกัน แต่จริยธรรมพื้นฐานของแต่ละสังคมจะเหมือนกัน โดยจริยธรรมที่ เป็นหลักของสังคมก็คือ จริยธรรมที่ทำให้สังคมคงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรม ความเชื่อถือไว้วางใจและความช่วยเหลือเกื้อกูล

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรมโดยเปรียบเทียบกับคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรธนะภูติ ได้เปรียบเทียบ จริยธรรมกับค่านิยมและกฎหมายว่า [๑๐] จริยธรรมในฐานะเป็นกลไกของสังคม จะทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความ

---

[๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

[๗] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

[๘] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

[๙] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

[๑๐] อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรธนะภูติ, **จริยธรรมสำหรับวิชาชีพ** , (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๗๕.

ประพฤติเป็นสิ่งกำหนดว่า อะไรควรประพฤติปฏิบัติจริยธรรมจึงมีความคล้ายคลึงกับค่านิยมหรือระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย แต่แตกต่างกับค่านิยมในส่วนที่ว่าจริยธรรมนั้นเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องในสังคม มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณความดีของสังคมในส่วนรวม ส่วนค่านิยมเป็นเพียงสิ่งที่คนนิยมปฏิบัติ หาได้มีเงื่อนไขว่าจะต้องก่อให้เกิดความดีแก่สังคมไม่ และจริยธรรมแตกต่างไปจากระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมาย อ ในลักษณะที่ว่าสิ่งเหล่านี้มีข้อห้ามและมีบทลงโทษทางพฤติกรรมสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนส่วนจริยธรรมไม่มีข้อห้ามหรือลงโทษ ถ้าจะมีก็เป็นบทลงโทษทางใจสำหรับผู้ฝ่าฝืนเท่านั้น

แม้จะมีผู้ให้ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมไว้อย่างหลากหลาย แต่ก็พอจะสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ หรือเป็นที่ยอมรับของสังคม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ก็จำเป็นต้องพึงพาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมบูรณ์[๑๑]

๒.๒ ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่จะช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อีกทั้งเกิดประโยชน์ยังช่วยให้สังคมมีความสุข เพราะผู้ที่มีจริยธรรมจะไม่สร้างความทุกความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคม แต่จะสร้างประโยชน์ ดังนั้นจริยธรรมจึงมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและต่อสังคม

๑. ความสำคัญต่อบุคคล บุคคลใดเป็นผู้มีจริยธรรม ด้วยทุจริตใจ ย่อมเกิดประโยชน์ ดังนี้[๑๒]

๑) จริยธรรมช่วยให้บุคคลมีความสุข ทั้งสุขใจและสุขกาย ผู้มีจริยธรรมมีความสุขใจเพราะเป็นผู้รักความดี มีคุณธรรม มีศีลธรรม ประพฤติตามคำสั่งสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ความมีศีลธรรมจะทำให้จิตใจของบุคคลสงบ มีความสุขในตนเอง เป็นความสุขสงบในจิตใจ แม้จะไม่มั่งมีด้วยวัตถุทรัพย์สินเงินทอง ก็ยังคงมีความสุขได้ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการคิดดี

---

[๑๑]อารี การีมี, “การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ”, **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๗-๑๑.

[๑๒]ปิยะวรรณ อุปละ, “ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐-๑๔

ทำดี เป็นทั้งความสุขใจและสุขกาย เพราะจิตใจที่มีความสุขย่อมมีผลทำให้ร่างกายแข็งแรง สบาย สดชื่นไปด้วย ดังคำกล่าวในพุทธศาสนาที่ว่า “ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว”

๒) จริยธรรมช่วยเหนี่ยวรั้งจิตใจของบุคคลมิให้ตกต่ำกระทำในสิ่งที่ผิดที่ชั่ว ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คนเราต้องประเชิญกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่อาจยั่วยุให้เกิดกิเลส หรือในยามวิกฤติคับขันมากๆ อาจเผลอใจกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อตัวเองแต่ถ้าการกระทำนั้นจะมีผลเสียหายแก่ผู้อื่น จริยธรรมก็จะช่วยเหนี่ยวรั้งจิตใจตกต่ำไป ในขณะนั้นให้ยับยั้งการกระทำชั่ว

๓) จริยธรรมช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ ผู้มีจริยธรรมย่อมกระทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามและได้ฝึกจิตใจให้มั่นคงอยู่เสมอ จึงมีความมั่นใจว่าชีวิตจะไม่ประสบความทุกข์ ความเดือดร้อนจนทนไม่ได้ แม้จะมีความทุกข์มีปัญหาบ้าง ก็เป็นทุกข์จากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือทุกข์ที่เป็นไปตามธรรมดาของโลก แต่ผู้มีจริยธรรมไม่ทำความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ก็มั่นใจว่า ตนจะไม่ประสบภัยที่เกิดจากการสร้างเวรภัยเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเช่นกัน จึงมีแต่ความสงบร่มเย็นทั้งในปัจจุบันและอนาคตตรงกับคำสั่งสอนของทุกศาสนาว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นั้นเอง

๔) จริยธรรมช่วยให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ทั้งในด้านชีวิตส่วนตัวครอบครัวและหน้าที่การงาน ผู้มีจริยธรรมย่อมอยู่ในหลักธรรมคำสอนของศาสนา ตั้งตนไว้ถูกต้อง มีสติ รู้จักแก่ไขปรับปรุงตนเอง การทำดี ทำถูกต้อง จึงช่วยให้ชีวิตส่วนตัวมีความสุข ไม่ทีเรื่องเดือดร้อนใจ จิตที่มีความสุขไร้กังวล ย่อมมีพลังปัญญา ดำเนินชีวิตส่วนตนและครอบครัวให้มีความสุขเจริญก้าวหน้า เป็นผลสืบเนื่องให้สามารถใช้ความคิดพัฒนางานได้เต็มที่ ประกอบกับความเป็นคนดี ประพฤติดีไม่มีความเสื่อมเสียใด ย่อมเป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน เป็นโอกาสให้มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน คนที่มีจริยธรรมจึงเป็นผู้มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต

๕) จริยธรรมช่วยให้ชีวิตของบุคคลเป็นชีวิตที่มีคุณค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ผู้มีจริยธรรม คิดดี ทำดีอยู่เสมอ นอกจากจะเป็นเหตุให้ชีวิตของตนประสบความสุขความดีงามเจริญก้าวหน้าล้า ยังสามารถทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและสังคมได้ด้วย บุคคลที่ช่วยตนเองได้แล้ว มีความพร้อมในชีวิตตนเองแล้ว จึงสามารถช่วยผู้อื่นและสังคมได้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด สังคมใดส่วนตัวก็สบาย สังคมนั้นก็สบาย ไม่มีปัญหาเดือดร้อน บุคคลเช่นย่อมมีความภาคภูมิใจในชีวิตของตนเองว่าเป็นชีวิตที่มีคุณค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

ในเรื่องการดำเนินชีวิตให้มีคุณค่า ลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตนี้ พระธรรมปิฎกได้อธิบายไว้ว่ามี ๓ ประการคือ

๑) ประโยชน์ตน คือ การที่ได้ฝึกฝนอบรมตนเองดี บรรลุผลแห่งการศึกษาที่แท้จริงถึงความเจริญงอกงามแห่งสติปัญญา และคุณธรรมต่างๆ เช่น สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยา พึ่งตนเอง ได้ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ทั้งใยแง่เศรษฐกิจ สังคมและจริยธรรม

๒) ประโยชน์ผู้อื่นหรือประโยชน์ท่าน คือ เป็นผู้ประกอบด้วยเมตตากรุณา และมีความสามารถที่จะทำชีวิตของตนให้เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ได้ด้วยการช่วยเหลือทำตนให้เป็นประโยชน์เป็นที่พึงแก่ผู้อื่นได้ ทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ

๓) ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งที่เป็นของกลางในทางวัตถุ เช่น ถนนหนทาง ในทางนามธรรมเช่น ศิลปวิทยาและศีลธรรม ดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและความดีงามร่วมกัน อย่างน้อยไม่ให้การแสวงหาประโยชน์ตนเป็นไปเพื่อกระทบกระเทือนเสียหายต่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ถ้าผู้ใดสามารถดำรงชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้ง ๓ ข้อดังกล่าว ก็ถือได้ว่า ได้ลุจุดหมายของการมีชีวิตแล้ว เป็นชีวิตที่ล้ำเลิศสมบูรณ์

จริยธรรมจริงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อการมีชีวิตที่มีความสุขกายสบายใจ มีความเจริญก้าวหน้าและการบรรลุถึงการมีชีวิตที่มีคุณค่าสมบูรณ์ ซึ่งเป็นอุดมคติของความเป็นมนุษย์ ดังที่ สาโรช บัวศรี กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของมนุษย์เป็นเครื่องมือควบคุมให้ความประพฤติชอบมนุษย์ได้เป็นไปในทางสันติสุขและเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์อย่างเด่นชัด

๒. ความสำคัญต่อสังคม ผู้มีจริยธรรมอยู่ในสังคมใดย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อสังคมที่เขาผู้นั้น จริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อสังคม ดังนี้

๑) จริยธรรมช่วยให้สังคมสงบสุข ถ้าสมาชิกทุกความหรือสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้มีจริยธรรม ย่อมทำให้สังคมนั้นมีความสงบสุข แต่ละคนเป็นผู้มีความสุข สงบเย็น รู้จักอิ่ม รู้จักพอ และรู้จักยับยั้งชั่งใจ เหนี่ยวรั้งตนเองมิให้กระทำชั่ว ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น อีกทั้งมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน เห็นอกเห็นใจกัน ไม่เอาเปรียบไม่แข่งขันทำร้ายกัน คนในสังคมรู้ผิดรู้ชอบ รู้เหตุรู้ผล รู้จักปรับตัวเข้าหากัน รู้จักดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความดี สังคมนั้นย่อมจะมีแต่ความสงบสุข

๒) จริยธรรมช่วยให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้มีจริยธรรมย่อมช่วยดำเนินชีวิตด้วยความระมัดระวังที่จะไม่ทำผิดกฎหมาย อีกทั้งยังปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ จัดว่าเป็นผู้ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบเป็นผู้มีวินัยในตนเอง คนเช่นนี้ย่อมไม่สร้างความเดือดร้อนวุ่นวายแก่สังคม ไม่ทำผิดกฎหมาย ระเบียบประเพณีอันดีงามของสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องใหญ่หรือเล็กน้อยก็ตาม เช่น ไม่ฝ่าฝืนกฎจราจรไม่เป็นต้นเหตุของจราจรติดขัด ไม่ทิ้งขยะเกลื่อน

กลาด ไม่ทำให้บ้านเมืองสกปรก ไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนใดๆ ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นและสังคมการเป็นผู้มีจริยธรรมเช่นนี้ทำให้สังคมมีระเบียบเหมาะสมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นพลเมืองที่ดี ช่วยสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่สังคม

๓) จริยธรรมช่วยให้คนในสังคมมีความสามัคคี เมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้มีจริยธรรมดำเนินชีวิตด้วยความระมัดระวังมีระเบียบเรียบร้อย ต่างฝ่ายต่างรู้หน้าที่ปฏิบัติภาวะหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบ ต่างยึดถือหลักจริยธรรม มีความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการประพฤติปฏิบัติไปในทางเดียวกันซึ่งเป็นทางที่ดีงาม สร้างสรรค์ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ไม่มีความขัดแย้งแย่งชิงผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือพวกพ้องทุกคนมุ่งทำเพื่อความดีงามความถูกต้องเช่นนี้แล้ว สมาชิกทุกคนในสังคมย่อมมีความรักใคร่สามัคคี พร้อมใจกันเกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน จริยธรรมจึงมีส่วนช่วยให้คนในสังคมมีความสามัคคีกัน

๔) จริยธรรมช่วยให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า เมื่อสังคมมีความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยคนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่อย่างผาสุกไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวลจนเกินไป ทุกคนย่อมใช้สติปัญญาและความสามารถอย่างเต็มที่ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาหน้าที่การงาน สร้างสรรค์สิ่งดีงามแก่ตนเอง ซึ่งมีผลต่อสังคมด้วย เพราะเมื่อการงานส่วนบุคคลเจริญก้าวหน้ามั่นคง ย่อมส่งผลให้การงานส่วนรวมของสังคมเจริญก้าวหน้ามั่นคงด้วย อีกทั้งคนในสังคมมีความสามัคคีกัน ก็ยิ่งช่วยให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกทั้งช่วยกันพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวให้แก่สังคมและประเทศชาติ จึงกล่าวได้ว่า การมีจริยธรรมของคนในสังคมช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่สังคมนั้นเอง

จริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อความสงบสุข เป็นระเบียบเรียบร้อย และเจริญก้าวหน้าของสังคม ดังที่ บุญกอบ วิสมิตตะนันทน์ ได้สรุปความสำคัญของการมี จริยธรรมไว้ว่า กลไกหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของแต่ละบุคคล คือใจงามด้วยธรรม เมื่อทุกคนมีจิตใจงามพฤติกรรมก็ดีงามไปด้วย สังคมแต่ละสังคมก็สุขสงบแล้วก็จะส่งผลไปยังประเทศชาติอันเป็นส่วนรวมของสังคมให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าสมบูรณ์มั่นคง สอดคล้องกับที่ ชำเลือง วุฒิจันทร์ กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมอยู่มาก มีคุณธรรมสูง ความประพฤติดี ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นลักษณะของความมีจริยธรรมดี ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นสงบสุข จะประกอบกิจการสิ่งใดมีแต่ความสำเร็จและก้าวหน้าไปเสมอ ส่วนในสังคมที่เสื่อมก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม และล่มสลายไปในที่สุด

๒.๓ คุณลักษณะทางจริยธรรม

การสอนจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนนักศึกษาองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชน การกำหนดคุณลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทยนั้น ต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์ ได้กล่าวว่าลักษณะทางจริยธรรมของคนไทยที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝังจริยธรรมให้พร้อม เพื่อได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ๑๐ ประการ ดังนี้[๖๕]

๑. มีระเบียบวินัย

๒. มีความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม

๓. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ

๔. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

๕. รู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

๖. กระตือรือร้นในการปกครองระบบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๗. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

๘. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติที่ดีงาม

๙. มีความภาคภูมิและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ

๑๐. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้[๖๖]

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม เป็นความรู้ที่ทราบว่าการกระทำชนิดใดในสังคมของตนถือว่าดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดถือว่าไม่ดีก็ควรละเว้นจากการกระทำ มีลักษณะพฤติกรรมใดที่ความหมายเหมาะสมหรือไม่ เหมาะสมมากน้อยเพียงใดในสังคม ปริมาณความรู้นี้ขึ้นอยู่กับอายุการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย

---

[๖๕]สมภพ ชีวรัฐพัฒน์ , **จริยะรรมกับชีวิต** , (กรุงเทพ มหานคร : นานาสิ่งพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๐.

[๖๖]ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒. จิตวิทยา จริยธรรมและจิตวิทยาภาษา** , (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพาณิช, ๒๕๒๔), หน้า ๓๒.

๒. เจตคติเชิงจริยธรรม เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ เช่น การรู้สึกเห็นด้วยหรือรู้สึกไม่เห็นด้วยต่อการหนีโรงเรียน

๓. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมาใช้เหตุผลในการเลือกที่จะทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเหตุผลที่กล่าวมานั้น จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำอยู่ในระดับที่แตกต่างกันได้

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของจริยธรรมที่มนุษย์ควรมีและประพฤติปฏิบัติว่า [๑๘] มนุษย์ต้องมีชีวิตที่งามเป็นชีวิตที่สะอาด คืออคติดี ทำดี มีชีวิตที่สงบคือมีสติยั้งคิดด้วยการเข้ารู้จักควบคุมกิริยา วาจา ฝึกสติ สำรวมตน ไตร่ตรองทุกเงื่อนปมของชีวิต สร้างตนให้เข้มแข็งพร้อมจะช่วยตนเอง ผู้อื่น เป็นผู้เสียสละและดำเนินชีวิตตามสายกลางตั้งมั่นในสัมมาทิฏฐิ คือ คิดชอบ ทำชอบ การดำเนินชีวิตจะมีแต่ความสงบสุข

จากคุณลักษณะทางจริยธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมเป็นคุณลักษณะของความประพฤติที่มนุษย์ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือตามหลักจริยธรรม ผู้ปฏิบัติตามจะดำเนินชีวิตอย่างมีความสงบสุข [๑๙]

๒.๔ องค์ประกอบของจริยธรรม

กรมวิชาการ กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๓ ประการคือ [๒๐]

๑. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

---

[๑๘] สุมน อมรวิวัฒน์, **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ : ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์,** (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า๖๕.

[๑๙] พระสุริยะ สิริโรจนงาม, "การนำหลักจริยธรรมไปใช้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ " **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐-๑๑.

[๒๐] ว่าที่ร้อยตรีคมกฤช ใจคำปัน, "การสร้างแบบวัดคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น" , **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑-๑๒.

๒. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

๓. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือพฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง ๒ ประการที่กล่าวข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้นๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมมี ๔ องค์ประกอบ โดยสรุป ดังนี้[๐๖]

๑. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรมในการยึดถือกฎแห่งความดีว่าเป็นอย่างไร เช่น เชื่อว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ระบบสังคมก็จะเป็นไปในลักษณะห้ามกันเองเปรียบซึ่งกันและกัน

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดีสูงสุด ซึ่งจะให้ความสมเหตุสมผลแก่ระบบจริยธรรม เช่น การทำจิตให้แจ่มใส ทำใจให้ผ่องแผ้ว หรือความเป็นพระพุทธเจ้าเป็นอุดมคติของบุคคลในสังคม

๓. ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ซึ่งจะชี้แนะว่า ควรทำอย่างไรที่จะทำให้ชีวิตสู่จุดหมายสูงสุด คือ ทางชี้แนะว่าการใดควรหรือไม่ควรกระทำเพื่อเป็นทางไปสู่ความดี

๔. เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกการปฏิบัติชอบ ทำให้คนดำเนินตามหลักจริยธรรมหรือ กฎศีลธรรม มี ๓ ประการ คือ

๑) ผลประโยชน์ส่วนตน อันเป็นเหตุจูงใจทำความดี มีจริยธรรม เช่น การไม่อยากถูกลงโทษหรือตำหนิจากบุคคลและสังคม หรือหวังผลตอบแทนทางดีสู่ตน เช่น หวังสวรรค์ในภายภาคหน้า

---

[๐๕]ว่าที่ร้อยตรีคมกฤช ใจคำปัน, “การสร้างแบบวัดคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑-๑๒.

[๐๖]พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, **กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

๒) การปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัยหรือความศรัทธา ตามระเบียบปฏิบัติในหลักธรรมที่นับถือ เช่น พฤติกรรมที่ถูกฝึกปฏิบัติที่ดีมาแต่เด็กๆ

๓) ความเป็นผู้มีน้ำใจต่อผู้อื่น หรือ เป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตเป็นแนวทางให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(๑) ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตามขาดระบบที่กระชับความเข้าใจ เป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติการหย่อนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคล ชาติใดไร้ระเบียบวินัยย่อมยากทีจะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่น จึงควรประพฤติตามจารีตประเพณีของสังคม

(๒) สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนาธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นกลุ่มชนที่ขยายวงกว้างเรียกว่า สังคม

(๓) อิสรเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิตมีความสุข อยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรม สามารถปกครองตนเองได้

สุพล วังสินธ์ได้แบ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรม เป็น ๓ ประเภท[๑๐] คือ

๑. องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การศึกษา อายุ และเภทของบุคคล

๒. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ ได้แก่

๑) ลักษณะที่มุ่งอนาคต หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แม้จะเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ก็ไม่ย่อท้อ มีความกระตือรือร้นที่จะฝ่าฟันอุปสรรคทั้งมวล โดยมุ่งที่จะให้เกิดผลสำเร็จที่ดีงามตามความปรารถนาอนาคตเป็นหลัก

๒) เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีล ๕ หมายถึง ความคิดเห็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และศีล ๕

---

[๑๐] สุพล วังสินธ์ ,**ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้ครู**,วิทยาจารย์ปีที่ ๘๗ ฉบับที่ ๘ , (กันยายน ๒๕๔๑) : ๘๔.

๓. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม ได้แก่ ฐานะทางครอบครัว ผู้เลี้ยงดู และวิธีการอบรมพลของตัวแบบ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อจริยธรรม สรุปได้ ดังนี้

๑. อายุและระดับการศึกษา

ผลการวิจัยส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันยังไม่สามารถแยกตัวแปรที่เป็นอายุออกจากตัวแปรที่เป็นระดับการศึกษาของบุคคลได้ กลุ่มตัวอย่าที่มีอายุน้อยระดับการศึกษาต่ำ และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกับระดมการศึกษาสูงตามไปด้วย Kohlbeerg ได้ประมวลผลการวิจัยไว้ว่า ความรู้เชิงจริยธรรมนั้นส่วนใหญ่ไม่ทำให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรม ได้มากนัก เป็นแต่เพียงสะท้อนให้เห็นระดับสติปัญญา ภูมิหลังทางวัฒนธรรมและความต้องการการที่จะคนอื่นชื่นชมตนของผู้ถูกศึกษา เท่านั้น ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น ไม่พบว่าคนที่มีอายุมากจะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการโกง ขโมย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเห็นแก่ตัว ส่วนรวมแตกต่างจากคนที่มีอายุน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่บุคคลนั้นที่กำลังประสบอยู่มากกว่าจะขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยเชิงจริยธรรมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นบุคคลอาจมีพฤติกรรมที่เหมือนกันแต่มีเหตุผลในการเลือกกระทำแตกต่างกันได้เสมอ

๒. เพศ

สิ่งที่กระตุ้นความสนใจ ในการเปรียบเทียบจริยธรรมของชายกับหญิง คือทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud ได้กล่าวว่า [๐๐] ชายจะมีจริยธรรมสูงกว่าหญิง และทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมซึ่งให้ข้อทำนายที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีของ Freud ว่า เพศกับอายุร่วมกันจะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ละเอียดยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการเปรียบเทียบความแตกต่างจริยธรรมระหว่างหญิงกับชายควรจะพิจารณาตัวแปรหรือลักษณะทางสังคมอื่นๆ ประกอบด้วย

๓. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ฐานะของครอบครัว พิจารณาได้จากรายได้รวมของสมาชิกในครอบครัวอาชีพของหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะต่ำ คือ ครอบครัวที่มีอาชีพในการใช้กำลังกาย ส่วนผู้ที่มีฐานะปานกลาง เป็นผู้ที่มีอันจะกินทำงานประเภทที่ใช้ความชำนาญและความรู้ ส่วนผู้ที่มีฐานะสูง คือ มีรายได้ที่เหลือกิน เหลือใช้ เป็นเจ้าของที่ดินและเป็นผู้ควบคุมกิจการงานต่างๆ เยาวชนที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะต่างๆ กันนั้นจะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง

---

[๐๐] สุชา จันทร์เอม **,จิตวิทยาทั่วไป** , พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๖๔.

กัน และได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ต่างกัน Kay ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่ระดับเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวในอันที่จะช่วยเพิ่มหรือลดความเร็วของการพัฒนาทางจริยธรรมของเยาวชน นั้นคือ การยอมรับตนเอง การมีเอกลักษณ์ การเทียบเคียง การประสบความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลต่างๆ ซึ่งจะเป็นทางให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ลักษณะเชิงจริยธรรมอื่นๆ ปรากฏขึ้นได้ในภายหลัง นอกจากนี้ นักทฤษฎีและผู้ค้นคว้าทางด้านจริยธรรมจะเชื่อว่าประสบการณ์ของเด็กที่มีมาจากครอบครัวระดับต่างๆ กันย่อมจะแตกต่างกันด้วย

ฤกษ์ชัย คุณูปการ ได้สรุปแนวความคิดของ Piaget and Kohlbetg เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมไว้ว่า [๑๑] การที่เด็กจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้นได้นั้นองค์ประกอบที่จำเป็น คือ สติปัญญาและความคิด เพราะสติปัญญาจะทำให้เด็กสามารถจดจำ วิเคราะห์และเข้าใจกฎเกณฑ์ข้อบังคับหรือพฤติกรรมต่างๆ เกี่ยวกับจริยธรรมได้ เดกอายุน้อย สติปัญญาละความสามารถในการคิดยังอยู่ในระดับต่ำ ความสามารถในการรับรู้จริยธรรมจึงค่อนข้างต่ำไปด้วย เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น สมองที่พัฒนาการสูงขึ้น ทำให้เด็กสามารถจดจำและเรียนรู้จริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นหรือมีความซับซ้อนมากขึ้นได้

๒.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจริยธรรม

จริยธรรมมีพัฒนาการเป็นลำดับจากวัยทารกจนถึงตลอดชีวิต การพัฒนามีลักษณะทฤษฎีที่สำคัญแบ่งเป็น ๓ แนวทางใหญ่ คือ

ก. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) กล่าวถึง จริยธรรมกับมโนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดี จากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นจนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่า ลักษณ์เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำความชั่วแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหิริโอตตัปปะอายใจตนเอง ถือว่า ได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีก โดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

---

[๑๑] ฤกษ์ชัย คุณูปการ,อ้างใน ปิยะวรรณ อุปละ, **“ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”** , หน้า ๑๕-๑๘.

Freud ได้อธิบายการเกิด พฤติกรรมต่างๆ ว่าเนื่องมาจากปัจจัยผลักดันจากจิตได้สำนึก ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน คือ[๐๘]

๑. อิด (Id) เป็นพลังงานติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด หมายรวมถึง สัญชาตญาณด้วยแรงขับภายในซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ควรหรือไม่ควรแต่อย่างใด ที่เรียกกันว่า พลังแสวงหาความสุข เมื่อต้องการอย่างไร ก็จะพยายามหาทางตอบสนองความต้องการทางกายของตนอย่างนั้นๆ จนได้ อาจจะเรียกว่าสันดานดิบของมนุษย์ ก็ได้

๒. อีโก้ (Ego) เป็นพลังงานแห่งความรู้และเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผล การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย เป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาวิธีการเพื่อตองสนองพลังอิด (Id) เช่น เมื่อหิวพลังอีโก้ก็จะใช้เหตุผลตรึกตรองว่าจะบำบัดความหิวนั้นด้วยวิธีการใดตามสภาพแวดล้อม เช่น หาอาหารจากตู้กับข้าวในครัวไปรับประทาน อาหารนอกบ้าน หรือตีชิงวิ่งราวเขามากิน พลังอีโก้นี้เป็นพลังจิตใจมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์

๓. ซูเปอร์อีโก้(Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางด้านคุณธรรม และคอยกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามสถานภาพของสังคม โดยซูเปอร์อีโก้กระตุ้นให้คิดละทิ้งความไม่ถูกไม่ควร และสนับสนุนอีโก้ให้เปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร มีลักษณะเป็นค่านิยมต่างๆ ซูเปอร์อีโก้นี้เป็นพลังที่ หักห้ามความรุนแรงของพลังอิด โดยเฉพาะพลังจากสัญชาตญาณทางเพศละความก้าวร้าวรุนแรงทั้งหลาย

การทำงานร่วมกันของพลังทั้ง ๓ ลักษณะบุคลิกภาพของมนุษย์เกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้ง ๓ นี้ พลังใดมีอิทธิพลพลังอื่น ย่อมมีตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เช่น ถ้าพลังอิดมีอำนาจสูงก็มีบุคลิกภาพเป็นเด็กไม่รู้จักโต เอาแต่ใจตนเอง ถ้าพลังอีโก้มีพลังอำนาจสูงก็จะเป็นคนมีเหตุผล เป็นนักปฏิบัติที่ดี ถ้าพลังซูเปอร์อีโก้มีอำนาจสูงก็เป็นนักอุดมการณ์ นักทฤษฎี นักพัฒนาสังคม

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธิบายการเกิดของจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการสังคมประกิด (Socialization) โดยการซึมซับกฎเกณฑ์ต่างๆ จากสังคมที่เติมโตมา รับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรง และการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus Substitution) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบ โดยยึดถือว่าการเรียนรู้ คือ การสังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือ เป็นที่รักที่ย่อมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

---

[๐๘] สุชา จันทร์เอม, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๘๔.

Bandura ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่าพฤติกรรมทุกอย่างนอกเหนือจากภริยาสะท้อนเบื้องต้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น โดยการที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา (Response Consequence) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ คือ เรียนรู้ว่าเมื่อเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นเหตุการณ์จะเกิดตามมาหรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้ว ผลกรรมที่จะเกิดตามมาเป็นเช่นไร การที่จะเรียนรู้ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ก็โดยการเรียนจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และเรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การประสบเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง การได้รับผลที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ด้วยตนเอง นั้นมีข้อจำกัดมาก เนื่องจากสิ่งที่เราเรียนรู้มีมากเกินกว่าที่เวลาและ โอกาสของผู้เรียนรู้จะอำนวยและผลของการกระทำบางอย่างที่เป็นอันตรายถ้าจะต้องเรียนรู้เอง ดังนั้น การเรียนรู้จากสังคมที่แบนดูราเน้น คือ การเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning Through Modeling) โดยกระบวนการสังเกต (Process of Observation Learning) ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมและผลกรรมที่ตามมาจากการกระทำของคนอื่น การได้ยินได้ฟังคำบอกเล่า การได้อ่านข่าวสาร ยันทึกของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมาพิจารณาสำหรับการกระทำพฤติกรรมใหม่ในโอกาสต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่างมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ๔ กระบวนการ คือ[๐×]

๑. กระบวนการใส่ใจ (Attention Process) การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจจะไม่เกิดขึ้นถ้าผู้สังเกตไม่ใส่ใจรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงดง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นมาเพียงใด ยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

๒. กระบวนการจดจำ (Retention Process) การจดจำเป็นกระบวนการที่สำคัญที่มนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้ได้การจดจำนี้ อาจจำในรูปมโนภาพ (Imaginal) หรือภาษา (Verbal)

๓. กระบวนกรกระทำทางกาย (Motor Reproduction Process) เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้ว มนุษย์จะแหลงสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม

๔. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) มนุษย์จะไม่แสดงพฤติกรรมเลียนแบบไปทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะได้เรียนรู้แล้วก็ตาม มนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสนใจหรือเห็นคุณค่ามากกว่าพฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือถูกลงโทษดังนั้นในการให้รางวัลหรือการเสริมแรงทางบวกเพื่อกระตุ่นให้มีผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ

[๐×] http://watcharaphonchai.blogspot.com/2007/08/bandura.html, (๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๐).

ค. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคมการพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้นการเรียนรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ

๑. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ (Piaget) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ (Piaget) ได้ค้นพบในเรื่องพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ว่า ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นเอง ซึ่ง Piaget ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ ๔ ขั้น คือ[๐๘]

๑) ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Operation) เป็นระยะตั้งแต่แรกเกิดถึง ๒ ปีเด็กจะรับรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างง่ายๆ ทำให้เกิดการพัฒนาการทางสติปัญญาและความนึกคิด เด็กจะมีโครงสร้างทางความคิดจากสิ่งที่พบเห็นและจรกสิ่งที่สัมผัส

๒) ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Pre - Operational Thinking) ช่วงอายุ ๒-๗ ปี เด็กเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์ สามารถเลียนแบบคนอื่นได้และพัฒนาอย่างรวดเร็ว สามารถใช้ภาษาติดต่อทางสังคมได้อย่างกว้างขวาง และเริ่มพัฒนาความคิดเชิงตรรกศาสตร์ ความคิดส่วนใหญ่ต้องเกิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัส

๓) ขั้นตอนปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Concrete Operational Thinking) ช่วงอายุ ๗ – ๑๑ ปีเด็กจะมีความคิดเชิงตรรกศาสตร์ในสิ่งที่มองเห็นและจับต้องได้ และค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมมาเป็นแบบแผน

๔) ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal Prepositional Think or Formal Operationl Thinking) ช่วงอายุ ๑๑- ๑๕ ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กเป็นขั้นสูงสุดสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่ง **Piaget** พบว่า การตัดสินทางจริยธรรมมีส่วนสัมพันธ์กับหลักการทางสติปัญญาด้วยและการพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับคือ

- ขั้นก่อนจริยธรรม อายุแรกคิดถึง ๓ ปีเป็นขั้นที่ยึดถือตนเองเป็นส่วนใหญ่ เอาแต่ใจตนเอง ไม่เข้าใจ และไม่รับรู้สภาพแวดล้อมและกฎเกณฑ์ใดๆ ทั้งสิ้น การประพฤติปฏิบัติกระทำอย่างอิสระ เพื่อสนองความต้องการทางร่างกายของตน

---

[๐๘] Kohlberg, อ้างใน แพรภัทร ยอดแก้ว. งานวิจัยเรื่อง **พฤติกรรมทางจริยธรรมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษามหาวิทยาลัยสยาม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๙๘.

- ขั้นยึดคำสั่งหรือความจริงที่เห็นได้ชัด ช่วงอายุ ๔ – ๑๑ ปี เริ่มพัฒนาจริยธรรมสามารถเข้าใจบทบาทของตนเอง ประพฤติโดยยึดคำสั่งเป็นเกณฑ์ เป็นระยะว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังอยู่ในโอวาท ไม่เข้าใจเหตุผลในทางนามธรรม ยึดปริมาณทางกายภาพที่เห็นได้ชัด เช่น ขนาดของความเสียหายที่เกิดจากการกระทำ เป็นระยะที่สามารถปลูกฝังจริยธรรมได้ง่าย

- ขั้นยึดหลักการแห่งตน เริ่มอายุ ๑๒ ปีขึ้นไป การพัฒนาพฤติกรรมในวัยนี้เป็นระยะค่อนข้างยาก เพราะเด็กจะใช้สติปัญญาหาเหตุผล เป็นระยะแสวงหาค่านิยมของตนเอง เพื่อนำไปสู่ การดำเนินชีวิตเมื่อเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะใช้สติปัญญาในการตัดสินจริยธรรมต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยอาศัยแนวทางของ Piaget เป็นพื้นฐาน Kohlberg เชื่อว่าพัฒนาการทางการให้ทางเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้นบุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไปได้เพราะการใช้เหตุผลในระดับที่สูงขึ้นไปจะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นต้นอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลจะได้รับประสบการเก่าๆ ขั้นสูงต่อไปมีมากขึ้นตามลำดับ ส่วนเหตุผลในขั้นต่ำกว่าก็จะถูกใช้น้อยลงจนถูกละทิ้งไปในที่สุด Kohlberg ได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น ๓ ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น ๒ ขั้น คือ

๑) ระดับก่อนกฎเกณฑ์เป็นพัฒนาการของเด็กอายุ ๒-๑๐ ปีเด็กจะใช้การลงโทษและรางวัลเป็นการตัดสินความถูกความผิดเป็นวัยที่เชื่อถือผู้ใหญ่ ความสนใจจะอยู่ที่ตนเองไม่เข้าใจระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พัฒนาการของเด็กวัยนี้มี ๒ ขั้น คือ

- ขั้นที่ ๑ เป็นขั้นการใช้การลงโทษเป็นเหตุผลของการตัดสินเป็นวัยที่มีอายุระหว่าง ๒-๗ ปีเป็นขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษเด็กจะทำตามกฎเกณฑ์หรือคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะกลัวการลงโทษ

- ขั้นที่ ๒ เป็นขั้นในการตอบสนองความต้องการของตนเป็นเหตุผลในการตัดสิน เป็นวัยที่มีอายุ ๗-๑๐ ปีเป็นขั้นแสวงหารางวัล เด็กจะทำได้ตามคำสั่ง กฎ ระเบียบต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ รางวัลเป็นสิ่งตอบแทนมาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ

๒) ระดับตามกฎเกณฑ์ เป็นพัฒนาการของเด็กอายุ ๑๐-๑๖ ปี พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้จะยึดถือกฎเกณฑ์ของสังคมหรือกลุ่ม ไม่อยากทำความผิดเพราะต้องการให้กลุ่มหรือสังคมยอมรับตน หรือให้ตนเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เป็นวัยที่ยึดถือบุคคลที่ตนรักเป็นแบบฉบับหรือระเบียบของกลุ่มเป็นเกณฑ์ แบ่งเป็น ๒ ขั้น ต่อเนื่องจาก ๒ ขั้นแรก คือ

- ขั้นที่ ๓ ขั้นใช้การยอมรับของสังคมเป็นเหตุผลของการตัดสินช่วงอายุ ๑๐-๑๓ ปี ขั้นนี้เด็กจะทำตามความเห็นของกลุ่ม ทำตามกฎเกณฑ์หรือแบบฉบับของสังคม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคม ทำตามผู้อื่นที่เห็นชอบ

- ขั้นที่ ๔ ขั้นใช้ระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสิน ช่วงอายุ ๑๓-๑๖ ปี ทำหน้าที่ของสังคม เด็กจะใช้กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนของสังคมมาเป็นเกณฑ์ ในการดำเนินชีวิต และจะปฏิบัติหน้าที่ตามค่านิยมและกฎเกณฑ์กลุ่มหรือสังคม เพื่อความเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม เป็นวัยที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม

๓) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ ช่วงอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ระดับนี้จะเข้าใจค่านิยมคุณค่าทางจริยธรรมและกฎเกณฑ์ที่นำมาใช้ในสังคมในสภาพการณ์ต่างๆ ไดอย่างถูกต้องและเหมาะสม ไม่ยึดตัวบุคคลหรือค่านิยมเฉพาะกลุ่ม เป็นจริยธรรมที่แยกออกจากกฎเกณฑ์ตายตัว และการคาดหวังของคนอื่น แต่ใช้ความคิดตรึกตรองชั่งใจเป็นแนวทางเลือกประพฤติปฏิบัติแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน ต่อเนื่องจาก ๔ ขั้นตามลำดับ

- ขั้นที่ ๕ ขั้นใช้สัญญาทางสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินเลือกกระทำโดยมีเหตุผลนำค่านิยมของสังคม สภาพการณ์สิทธิหน้าที่ ตลอดจนกฎเกณฑ์ที่เป็นเหตุผลที่คนส่วนใหญ่ยอมรับมาเป็นเหตุผลในการตัดสินการกระทำโดยไม่ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของคนส่วนใหญ่ เพราะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก สามารถบังคับใจตนเองได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การกระทำจะคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นเป็นช่วงอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป

- ขั้นที่ ๖ ขั้นที่ใช้จริยธรรมเป็นเหตุผลในการตัดสิน เป็นระดับพัฒนาการที่เห็นในผู้ใหญ่ที่มีความรู้และประสบการณ์อย่างกวางขวาง มีวัฒนธรรมดีงาม มีความเจริญสติปัญญา ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของเหตุผลเชิงจริยธรรม คำนึงถึงความถูกต้องเป็นเกณฑ์การตัดสินใจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนรวม เป็นขั้นที่บุคคลมีความละอายต่อการทำความชั่ว ไม่ทำผิดทั้งในที่ลับและที่แจ้ง เป็นขั้นที่ยอมรับคุณค่าของมนุษย์[๖๖]

จริยธรรมตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีจริยธรรมเป็นแนวทางในการปลูกฝังหรือส่งเสริมให้เกิดขึ้นทั้งระดับเยาวชนและประชาชนในประเทศ เป็นจริยธรรมที่หากบุคคลมีอยู่ในตนเองแล้วสังคมจะเกิดความสงบสุขโดยส่วนรวม ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีจริยธรรมที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเป็นจริยธรรมตามเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

---

[๖๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๕.

ที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณา ความประหยัด และการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ก. ความมีวินัย

พนัส หันนาคินทร์ กล่าวว่า [๑๗] วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามคำสั่งหรือระเบียบข้อบังคับ ที่ใช้ควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบ

ชม ภูมิภาค กล่าวว่า [๑๘] วินัยเป็นความสามารถในการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์นั้นๆ เห็นว่า การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ นั้น มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยส่วนรวมไม่ใช่ปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ เพราะกลัวถูกลงโทษ กลัวถูกตำหนิติเตียน กลัวถูกคนมอง แต่สิ่งที่บังคับให้ทำตามกฎเกณฑ์ และระเบียบ คือ จิตใจของผู้กระทำเองไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น ซึ่งเรียกว่า เป็นวินัยในตนเอง

ปัญจา สด กล่าวว่า [๑๙] วินัย หมายถึง การที่นักเรียนปฏิบัติด้วยความเรียบร้อยอยู่ในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติที่โรงเรียน ได้บัญญัติขึ้นใช้ในโรงเรียน

พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ ให้ความหมายของวินัยไว้ว่า วินัย หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกัน ด้วยความสุขสบายไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างไกลจากความชั่งทั้งหลาย

จากความหมายที่รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของวินัยว่า [๒๐] วินัย หมายถึง การปฏิบัติตน ให้ถูกต้องตามวิธีการ กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับของตนเองและสังคม

---

[๑๗] พนัส หันมาคินทร์ , **หลักการบริหารโรงเรียน** , (กรุงเทพมหานคร :วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๕๖.

[๑๘] ชม ภูมิภาค, **การสอนจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๕), หน้า ๕๖.

[๑๙] ปัญจา สดอ้างใน ชม ภูมิภาค,**การสอนจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษา.** หน้า ๓๔.

[๒๐] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน** พุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๘.

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ ได้แบ่งประเภทและพฤติกรรมของความมีระเบียบวินัยเป็น ๒ ประเภท ได้แก่[๐๐]

๑. การรักษาระเบียบภายนอก

๑) การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหาร ให้ถูกหลักอนามัยและสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร เช่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานอาหารมูมมาม

๒) การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

๓) การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งในสำนักงาน สถานที่ราชการและสาธารณสถานต่างๆ เช่น ถนน แม่น้ำ รถโดยสาร สวนสาธารณะ และประพฤติปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของสถานที่นั้นๆ

๔) การรักษาระเบียบวินัยในการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือหลักปฏิบัติ และมีการปกครองดี มีจรรยา มีวินัยเอาใจใส่กวดขัน ปรับปรุงระเบียบให้มีมาตรฐานควรแก่ความนิยมนับถือ และถือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง

๒. การรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การแต่งและควบคุม ท่วงที กิริยา วาจา และใจ ให้หมดจดงดงามด้วยการเว้นความชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบท่วงที ระเบียบกิริยา ระเบียบวาจา และระเบียบใจ

คุณลักษณะของความมีวินัยตามเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ม.ป.ป.)

๑) การมาโรงเรียนทันเวลา

๒) การปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษา โดยเฉพาะการเข้าแถว เคารพธงชาติ และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ

๓) การแต่งกายเรียบร้อยในสถานการณ์ต่างๆ

๔) การเดินผ่านครูและผู้ให้อย่างสุภาพเรียบร้อย

๕) การมีสัมมาคารวะ

๖) การมีมารยาทในการรับประทานอาหาร

---

[๐๐]กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ ,**การจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๕๗.

จากลักษณะพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปพฤติกรรมความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่โรงเรียนหรือสังคมกำหนดขึ้นให้นักเรียนหรือบุคคลได้ปฏิบัติ มีมารยาทในการรับประทานอาหาร รักษาร่างกาย และดูแลเครื่องใช้ให้มีระเบียบเรียบร้อย

ข. ความรับผิดชอบ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวว่า [๑๐] ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดี ที่สำคัญเป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น สงบสุข และยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า [๑๑] ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วย ความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ประภาศรี สีหอำไพ ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า [๑๒] ความรับผิดชอบ หมายถึง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความเพียร ความละเอียด รอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ผลบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

พจนานุกรมฉบับพระราชบัณฑิตยสถาน สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ยอมรับผลทั้งที่ดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไป หรือที่อยู่ในความดูแลของตน

จากความหมายที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของ ความรับผิดชอบว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การเอาใจใส่ในการงาน ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ยอมรับผลการกระทำ และพยายามปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น

---

[๑๐] ดวงเดือน พันธุมนาวิน , **จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน,** หน้า๗๘.

[๑๑] กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ ,**การจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**, หน้า ๖๕.

[๑๒] ประภาศรี สีหอำไพ. **วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยม.** (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, หน้า ๕๖.

กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ ได้แบ่งพฤติกรรมของความรับผิดชอบ ดังนี้[๖๘]

๑. เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้นๆ

๒. ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน

๓. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง

๔. มีอารมณ์นักแน่น เมื่อเผชิญกับอุปสรรค

๕. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

๖. มีความเพียรพยายาม

๗. มีความละเอียดครอบคอบ

๘. ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่

๙. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม

๑๐. ตรงต่อเวลา

๑๑. ยอมรับผลของการกระทำของตนเอง

คุณลักษณะมีความรับผิดชอบตามเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ม.ป.ป.)

๑. การมาโรงเรียนทันเวลา

๒. การปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษาโดยเฉพาะการเข้าแถว เคารพธงชาติและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ

๓. สนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย

๔. การแต่งกายเรียบร้อยในสถานการณ์ต่างๆ

๕. การเดินผ่านครูและผู้ใหญ่อย่างสุภาพเรียบร้อย

๖. การมีสัมมาคารวะ

๗. การมีมารยาทในการรับประทานอาหาร

จากลักษณะพฤติกรรมที่กล่าวข้างต้น พอสรุปพฤติกรรมความรับผิดชอบ หมายถึง ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถด้วยความตั้งใจและเต็มใจ ติดตามผลงานที่ได้กระทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย และตรงต่อเวลา

---

[๖๘]กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ , **กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**, หน้า ๖๕.

ค. ความซื่อสัตย์สุจริต

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่าความซื่อสัตย์หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น ความซื่อสัตย์สามารถแยกเป็น[ÔÙ]

๑. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มีความละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

๒. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน

๓. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อตรงต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหน้าที่ การงาน ต่อผู้มีพระคุณ

๔. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ

ชม ภูมิภาค กล่าวว่า[ÔÚ] ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมที่แสดงออกมาด้วยการประพฤติปฏิบัติ ตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง ตามความถูกต้อง ตามพันธกรณี ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมคดโกง เป็นการปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ด้วยใจของตนเองมิใช่เพราะเกรงกลัวต่ออำนาจภายนอก แต่เป็นอำนาจภายในหรือใจของตนเองบังคับพฤติกรรมของตนเอง

รุจิร์ ภู่สาระ, เอกรินทร์ สี่มหาศาล, สุเมธ แก้วแพรก และฉลอง จันทมาลา ให้ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตว่า[ÔÑ] หมายถึง การกระทำที่ยึดหลักแห่งความยุติธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีความจริงใจ ในการปฏิบัติตนทั้งทางกาย วาจา และใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตจะทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองและเป็นที่รักใคร่ ไว้วางใจของคนอื่น

ประภาศรี สีหอำไพ ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า[ÔÒ] ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้เดือดร้อน ยึดหลักแห่งความยุติธรรม ซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงสังคม ประเทศชาติ หน้าที่การงาน คำมั่นสัญญา แบบแผน กฎหมายที่ถูกต้องดีงาม ประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง

[ÔÙ]กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ ,**การจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**, หน้า ๑๔๗.

[ÔÚ]ชม ภูมิภาค, **การสอนจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษา**, หน้า ๔๓.

[ÔÑ]รุจิร์ ภู่สาระ,**แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการสร้างเสริมลักษณะนิสัย ,** (พิมพ์ครั้งที่ ๕), (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๑), หน้า ๘๕.

[ÔÒ]ประภาศรี สีหอำไพ, **วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยม,** หน้า ๑๐๕..

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน สรุปความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า [๑๑] ความซื่อสัตย์ หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คิดโกงและไม่หลอกลวง

จากความหมายที่รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมาย ของความซื่อสัตย์สุจริต ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ ได้แบ่งขอบข่ายและพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ดังนี้ [๑๑]

๑. ซื่อสัตย์ต่อตนเอง
 ๑) ไม่สับปลับกลับกรอก
 ๒) ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย
 ๓) มั่นคงต่อการกระทำดีของตน
 ๔) ไม่คดโกง ความตั้งใจจริง
 ๕) ประพฤติตรงพูดและคิด
๒. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน
 ๑) ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว
 ๒) ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว
๓. ความซื่อสัตย์ตอบุคคล
 ๑) ประพฤติตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น
 ๒) ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย
 ๓) ไม่สอพอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน
 ๔) เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
 ๕) ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง
๔. ซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ
 ๑) ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 ๒) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน

---

[๑๑] ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. หน้า ๓๔๕.

[๑๑] กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ ,**การจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**, หน้า ๗๗.

๓) ไม่ร่วมมือกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ

รุจิร์ ภู่สาระ และคณะ กล่าวว่า พฤติกรรมหรือวิธีปฏิบัติตนที่บ่งชี้ของคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มี ดังนี้[๐๐]

๑. เมื่อพูดอะไรไว้ ต้องปฏิบัติตามคำพูดโดยไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น การกระทำต่างๆ ควรให้ตรงกับความต้องการของตน ไม่ควรเสแสร้งแกล้งทำ

๒. พูดแต่เรื่องที่เป็นจริงด้วยเจตนาบริสุทธิ์

๓. ไม่พูดคำหยาบหรือคำส่อเสียดเย้ยยันจนทำให้ผู้ฟังไม่พอใจ ควรใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน พูดถูกกาลเทศะพูดด้วยความหวังดี

๔. ไม่โลภเอาของคนอื่นหรืออยากได้ของคนอื่น

๕. มีความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตน ไม่ทุจริตต่อหน้าที่

คุณลักษณะของความซื่อสัตย์สุจริตตามเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ม.ป.ป.)

๑. ปฏิบัติตามระเบียบการสอน และไม่ลอกการบ้าน

๒. ไม่ลักขโมยของคนอื่น

๓. ไม่พูดโกหกไม่พูดหยาบคาย

จากลักษณะพฤติที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุประพฤติกรรมความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การพูดหรือปฏิบัติตนตรงต่อความจริงที่เกิดขึ้น ไม่คดโกง รักษาคำพูด พูดแต่ความจริง ไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ

ฆ. ความกตัญญูกตเวที

ชม ภู่มิภาค ได้ความหมายว่า [๐๐] กตัญญู แปลว่า รู้คุณคน หมายความว่า ใครทำอะไรให้ ก็ไม่ลืม ระลึกถึงบุญคุณได้อยู่เสมอ กตเวที หมายความว่า แทนคุณคน หมายความว่า ตอบแทนบุญคุณท่าน หรือสนองคุณท่าน รวมความว่า กตัญญูกตเวทีหมายความว่า ผู้อุปการคุณที่ท่านทำแล้วและตอบแทน คนดีต้องมีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมายถ้าไม่มีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมายก็ยังรู้ไม่ได้ว่าเป็นคนดี

---

[๐๐]รุจิร์ ภู่สาระ, **แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการสร้างเสริมลักษณะนิสัย,** (พิมพ์ครั้งที่ ๕), หน้า ๘๕.

[๐๐]ชม ภูมิภาค, **การสอนจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษา**, หน้า ๕๖.

พระเทพเวที ได้ให้ความหมายไว้ว่า [๑๐] กตัญญูกตเวที หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ คือ กตัญญู รู้คุณท่าน กตเวที ตอบแทน หรือสนองคุณท่าน กตัญญูกตเวทีว่า โดยขอบเขต แยกได้เป็น ๒ ระดับ คือ กตัญญูต่อบุคคลผู้มีคุณความดี หรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัวและกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลที่ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ หรือคุณความดีเกื้อกูลแก่ส่วนรวม

พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า [๑๑] ความกตัญญู คือ ความรู้คุณความหมาย ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้วไม่ว่าจะมากก็ตาม น้อยก็ตาม ย่อมระลึกถึงด้วยความทราบซึ้งอยู่เสมอ ไม่ลืมอุปการคุณนั้นเลย

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า [๑๒] กตัญญุตา หมายถึง ความรู้และยอมรับ ในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตน กตเวทิตา หมายถึง การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้นๆ กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบแทนให้ปรากฏเป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้และอยู่ด้วยความสงบสุข

ความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ มีพฤติกรรม ดังนี้

๑. จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๒. เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ

๓. ทำนุบำรุงศาสนา

๔. หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าทีของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและประเทศชาติรุ่งเรือง

๕. รักษาและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

๖. เพิ่มเติมและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น

๗. รักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน และประเทศชาติ

๘. แสดงความเคารพต่อสถาบันที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

---

[๑๐] พระเทพเวที,**พุทธศาสนากับการแนะแนว**,(กรุงเทพมหานคร : สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๕), หน้า๓๒.

[๑๑] พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. **มงคลชีวิตฉบับ "ทางก้าวหน้า".** (กรุงเทพมหานคร :บริษัท ฐานการพิมพ์, ๒๕๔๕) หน้า๖๖

[๑๒] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **แด่คุณครูที่รัก,ข่าวการประถมศึกษา** , ๒๕๒๕, หน้า ๓-๔.

คุณลักษณะของความกตัญญูกตเวทีตามเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ม.ป.ป.)

๑. รักเคารพพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และตอบแทนบุญคุณอย่างเหมาะสม

๒. ระลึกถึงบุญคุณครูและตอบแทนอย่างเหมาะสม

๓. เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

จากลักษณะพฤตติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปพฤติกรรมความกตัญญูกตเวทีหมายถึง การรู้คุณหรือสำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณ และตอบแทนบุญคุณด้วยสิ่งของ วาจา หรือด้วยการกระทำ

ง. ความเมตตากรุณา

สมเด็จพระญาณสังวร กล่าวว่า[๖๘] พระพุทธศาสนสุภาษิตบทนี้ให้ความรู้สึกชัดเจนว่าเมตตายิ่งใหญ่นัก แม้เมตตาไม่ยิ่งใหญ่จะเป็นเครื่องค้ำจุนโลกได้อย่างไรเล่า เพราะโลกนั้นมิใช่เล็กมิใช่ยิ่งใหญ่ธรรมดา แต่ยิ่งใหญ่เป็นพิเศษที่เดียว ดังนั้นสิ่งที่ค้ำจุนโลกได้จึงต้องมีความยิ่งใหญ่เป็นพิเศษมิได้น้อยกว่า ความยิ่งใหญ่ของโลก และสิ่งนั้นคือเมตตา เมตตาจึงยิ่งใหญ่ที่สุด สำคัญที่สุด ควรเป็นที่ได้รับความเทิดทูนถนอมรักษาเหนือสิ่งอื่นใดทั้งนั้น โลกคือทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งมนุษย์ ทั้งสัตว์ ทั้งบุคคล ทั้งสิ่งของ ทั้งตัวเรา ทั้งตัวเขา กล่าวได้ว่าอะไรทั้งนั้นที่มีอยู่ เห็นได้อยู่ ล้วนเป็นโลก ตัวเขาก็คือโลก ตัวเราก็คือโลก ทั้งหมดทั้งสิ้นคือโลก ควรจะอัศจรรย์นักที่สิ่งเหล่านี้ทรงตัวอยู่ได้ไม่สูญสลายไป ก็เพราะมีเครื่องค้ำจุน ที่คิดเพียงผิวเผินแล้วเป็นสิ่งเล็กน้อยนักคือความเมตตา

เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก เมตตาใหญ่ยิ่งนักจริงๆ สำคัญนักจริงๆ เมตตาคือความปรารถนาดีปรารถนาให้เป็นสุข คำที่คู่กับเมตตาคือกรุณา กรุณาที่เป็นความลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดความพ้นจากทุกข์ ได้เป็นสุข พูดไปแล้วเมตตากับกรุณาแยกกันไม่ได้ เหมือนเป็นคำเดียวกัน เพียงแต่ว่าเมตตาเป็นเหตุและกรุณาเป็นผล เมื่อมีเหตุต้องมีผล เป็นธรรมดาเสมอไป เช่นที่พูดกันเสมอว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ดังที่ปรากฏเป็นสัจธรรมในพระพุทธศาสนา

การแผ่เมตตา ปรา รถนาสุข เป็นเหตุให้มีความสุขกาย สุขใจ จิตของเราผ่องใส มุ่งแต่ให้เขาเป็นสุข แม้เราจะมีความโกรธเป็นเจ้าเรือนอยู่ประจำ แต่เมื่อมีเมตตาธรรมประจำใจแล้ว ความโกรธก็จะบรรเทาเบาบางลงตามลำดับ เมตตาธรรมจึงเป็นเครื่องคำจุนโลกดังคำกล่าวที่ว่า โลกโสภีเพราะมีเมตตา โลกโสภาเพราะเมตตาค้ำจุน โลกจะอยู่เย็นเป็นสุขเพราะอาศัยเมตตา โลกต้องพิฆาต

---

[๖๘]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ที่มา [url=http://www.dhammajak.net/board/viewtopic.php?t=14792], (๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔).

เข่นฆ่าเพราะเมตตาไม่มี เมตตาธรรมนี้มีอยู่ในบุคคลใดแล้ว จะช่วยให้บุคคลนั้นคลาดแคล้วจากภัยอันตราย อีกทั้งยังป้องกันภัยนานาประการมิให้เกิดขึ้นด้วย[ÖÑ]

หลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ได้กล่าวว่า[ÖÒ] เมตตา คือ การเสียสละให้ความบริสุทธิ์ใจจริง ช่วยเหลือเขาด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงๆ เขาจะทำอะไร ไม่ทำอะไรนั้นเป็นเรื่องของเขา และเป็นสิ่งที่เราจะต้องช่วยกันแก้ไขต่อไปเมตตาจึงเป็นความเห็นอกเห็นใจ เผื่อแผ่ ส่วนกรุณา คือ ช่วยเหลือเท่าที่เราจะช่วยได้

สนวน ลีโทชวลิต ได้สรุปความหมายของความเมตตาไว้ว่า [ÖÓ] คือ ความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ มีความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้ที่ได้รับทุกข์ ได้พ้นจากความทุกข์

จากความหมายที่รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของความเมตตากรุณาว่า ความเมตตากรุณา หมายถึง ความแสดงออกถึงการมีน้ำใจ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและความสามารถ

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง ขอบเขตผู้ที่มีความเมตตาไว้ว่า มีลักษณะ ดังนี้[ÖÔ]

๑. ไม่ฆ่า ทุบตี ตัด จำลอง หรือ ทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ
๒. ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ้วโกรธเคียดแค้น
๓. ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน
๔. ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน
๕. ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล
๖. มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์
๗. แผ่เมตตาให้ แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน
๘. มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล

[ÖÑ] http://picpost.postjung.com/136063.html, (๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔).

หลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ, **ธรรมะสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติ** , http://www.dhammaforlife.com/Book/index.htm, (๗ มกราคม ๒๕๕๓).

สงวน ลีโทชวลิต อ้างใน ไพบูลย์ สำราญภูมิ เมตตา กรุณา สไตล์,๑(๑๒), ๒๕๒๘,หน้า ๗๔.

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การ**จัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**, หน้า ๗๑.

สงวน ลีโทชวลิต ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา ดังนี้

๑. ไม่ฆ่า หรือ ข่มแหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง

๒. ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความยินดี

๓. ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ้วโกรธ เคียดแค้น

๔. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน

๕. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า

๖. แสดงความสลดใจ และพูดให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์

๗. แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี

๘. แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล พูดจาไพเราะ

๙. สนับสนุนผู้อื่นในการบริจาคทาน

๑๐. เป็นมิตรแท้ของผู้อื่น แม้ว่าเขาจะคิดร้ายต่อตน

๑๑. ให้อภัยเมื่อมีผู้ทำให้เดือดร้อน

จ. ความประหยัด

กรมวิชาการ, กองวิจัยทางการศึกษา ให้ความหมายไว้ว่า[๖๖] ประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายเงินหรือสิ่งของเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ตามความจำเป็นหรือความต้องการอย่างมีเหตุผล โดยยึดหลักความพอดีและเหมาะสม คือ พยายามใช้ให้น้อยที่สุดแต่คุ้มค่า และได้ประโยชน์มากที่สุด

รุจิร์ ภู่สาระ และคณะ ให้ความหมายการประหยัดว่า[๖๖] หมายถึง การรู้จักอดออม รู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสภาพของตนเองและครอบครัว

พงศ์จิรา สินพยัคฆ์ ให้ความหมายการประหยัดโดยใช้คำว่า[๖๗] "การออม" ว่าหมายถึง การลดการบริโภคในปัจจุบันเพื่อสามารถบริโภคในอนาคตได้มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการประหยัดหรือการออม คือ การบริโภคอย่างฉลาด รู้จักบริโภคเศรษฐทรัพย์ในปริมาณที่พอดีกับความต้องการหรือความจำเป็นจริงๆ จึงมีผลทำให้มีรายได้เหลือเก็บเป็นเงินออมเพื่อการใช้จ่ายในอนาคตได้

---

[๖๖] กรมวิชาการ,กองวิจัยทางการศึกษา, **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม**, (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), หน้า ๕๕.

[๖๖] รุจิร์ ภู่สาระ,**แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการสร้างเสริมลักษณะนิสัย** (พิมพ์ครั้งที่ ๕), หน้า ๘๕.

[๖๗] กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ ,**การจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**, หน้า ๗๗.

จากความหมายที่รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของความประหยัดว่า ความประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายอย่างพอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และรู้จักดูแลรักษา

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความประหยัดว่ามีลักษณะ ดังนี้ [๑๐]

๑. การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รู้คุณค่าของเวลา มิให้เวลาหมดเปลือง ไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ในการหาความรู้ ในการสร้างความดี ในการสร้างสมรรถภาพ ในการสร้างอำนาจ ในการสร้างทรัพย์

๒. การประหยัดทรัพย์ ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่

๑) พยายามจ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็น ไม่สมควรแก่อัตภาพ

๒) การรู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์

๓) การรู้จักเก็บรวบรวมรายได้อันสมควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง

๔) ทำทรัพย์ที่มีอยู่ให้เจริญงอกงาม

๕) คุ้มครองรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย

๖) บูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่

๗) ใช้และถนอมของใช้และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นานๆ

๘) รู้จักทำของใช้เอง อย่าคิดแต่จะซื้อหรือจ้างงานเขาร่ำไป

๙) ไม่ใช้จ่ายฟุ่งเฟือให้หมดเปลือง โดยเปล่าประโยชน์

๑๐) ไม่บำรุงบำเรอความสุขสนุกสนานจนเกินไป

๑๑) ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม

ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ กล่าวว่า [๑๑] การประหยัด หมายถึง การใช้เงิน เวลา และสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุดมีขอบข่าย ดังนี้

๑. การใช้เงินอย่างประหยัด แบ่งออกเป็น

๑) การวางแผนการใช้จ่ายเงิน

๒) การซื้อของที่มีประโยชน์และคุ้มค่าเงิน

๒. การใช้เวลาอย่างประหยัด แบ่งออกเป็น

---

[๑๐] กรมวิชาการ, **จริยธรรมในหลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๑** , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๑.

[๑๑] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

๑) การวางแผนการใช้เวลา

๒) การใช้เวลาทบบทวนบทเรียน

๓) การใช้เวลาในการช่วยเหลืองานบ้าน

๓. การใช้สิ่งของเครื่องใช้อย่างประหยัด แบ่งออกเป็น

๑) การนำสิ่งของเครื่องใช้ที่เหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์และการซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ชำรุดการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน

๒) การดูแลรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน

๓) การใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

คุณลักษณะของความประหยัดตามเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละมาตรฐาน (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ม.ป.ป.)

๑. ใช้ทรัพย์สินและสิ่งของของโรงเรียนอย่างประหยัด

๒. ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่า

๓. มีส่วนร่วมกิจกรรมการประหยัด

๔. ใช้น้ำ ไฟ และสาธารณูปโภคอื่นๆ ทั้งของตนเองและ ส่วนรวมอย่างประหยัด รู้คุณค่า

จากลักษณะพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปพฤติกรรมความประหยัด หมายถึง การรู้จักวางแผนและการใช้เงิน เวลา และสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รู้จักเก็บออม

ฉ. การปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

กรมวิชาการ ให้ความหมาย การปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วน “โดยใช้คำว่า “การช่วยประกอบกิจกรรมของส่วนรวม ” หมายถึง เสียสละแรงงานเพื่อทำความเจริญหรือร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน วัด โรงเรียน ฯลฯ

๒. การสมทบทุนสร้างถนน สะพาน โรงพยาบาล

๓. การร่วมทำบุญตักบาตร หรือจัดงานตามประเพณีของท้องถิ่น

คุณลักษณะของการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตามเกณฑ์การพิจารณาใน แต่ละมาตรฐาน (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ม.ป.ป.)

๑. เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม

๒. เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๓. เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น

จากลักษณะพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปพฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง การกระทำเพื่อคนอื่นหรือส่วนร่วม ช่วยเอาใจใส่เป็นธุระในงานส่วนรวมเสมอเมื่อมีเหตุจำเป็น ไม่นิ่งดูดาย และไม่หวังผลตอบแทน[ÖÚ]

๒.๖ ประวัติโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

ย้อนหลังไปประมาณเกือบ ๒๐๐ ปี ก่อนนั้นเมื่อแรกสร้างพระบรมมหาราชวังในสมัยรัชกาลที่ ๑ บริเวณวังข้างด้านใต้หมด เพียงป้อมอนันตคีรี ถนนมหาชัย กำแพงพระราชวังหักตรงไปทางตะวันตกจนถึงป้อมสัตบรรพต ในระหว่าง กำแพงพระบรมมหาราชวังกับวัดพระเชตุพน มีบ้านเสนาบดีและวังเจ้าคั่นอยู่หลายบริเวณ

ครั้นเมื่อถึงรัชกาลที่ ๒จึงมีการขยายเขตพระราชวังออกไป ในพระราชวังด้านใต้มีที่ว่าง โปรดฯให้ทำสวนปลูกต้นกุหลาบสำหรับเก็บดอกใช้ในราชการ จึงเกิดมีสวนกุหลาบขึ้นในพระราชวังตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นต้นมาและในสมัยรัชกาลที่ ๓ โปรดฯให้แบ่งสวนกุหลาบส่วนหนึ่งสร้างคลังศุภรัตน ทำเป็นตึกรูปเก๋งจีน แต่พื้นที่นอกจากสร้างคลังศุภรัตนยังคงเป็นสวนกุหลาบต่อมาอย่างเดิม

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเจริญพระชันษาถึงเวลาจะเสด็จมาประทับอยู่พระราชวังชั้นนอก แต่พระบรมพระชนกนาถมีพระประสงค์ที่จะให้เสด็จประทับอยู่ในที่ใกล้พระองค์จึงโปรดฯให้จัดตำหนักพระราชทานเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ในสวนกุหลาบ ตรงตึกคลังศุภรัตน ซึ่งสร้างไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และได้เรียกพระตำหนักนี้ว่าพระตำหนักสวนกุหลาบและหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว ก็โปรดฯให้กรมหลวงอดิศรอุดมเดชเสด็จไปประทับอยู่ที่พระ ตำหนักสวนกุหลาบแทนจนออกจากวัง และจากนั้นมาก็ใช้เป็นคลังเก็บของเรื่อยไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว โปรดฯให้เลือกสรรลูกผู้ดีมาฝึกหัดจัดเป็นกรมทหารมหาดเล็กสำหรับรักษาพระองค์ และให้เป็นที่ศึกษาหาความรู้ในราชสำนักสำหรับราชการด้วย และพระองค์เองก็ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็ก ครั้นเมื่อกรมทหารมหาดเล็กเจริญขึ้นทรงพระราชดำริว่าเชื้อสายราชสกุลชั้นหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์มีอยู่มากแต่มักไม่ได้รับการอบรม บางคนประพฤติเสเพลเป็นนักเลงหัวไม้ เมื่อเกิดถ้อยความก็ขึ้นชื่อว่าเชื้อเจ้านายไปรังแกผู้อื่น จึงโปรดให้หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ ซึ่งมีอายุสมควรจะฝึกหัดเข้าเป็นทหารมหาดเล็ก

[ÖÚ]เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๕-๔๐.

ต่อมากรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็ก ได้ทรงดำริที่จะจัดตั้ง โรงเรียนขึ้นแห่งหนึ่งเพื่อฝึกหัดหม่อมเจ้า และหม่อมราชวงศ์โดยเฉพาะให้เป็นทหารมหาดเล็ก ทั้งนี้เนื่องจากฐานะ ทหารมหาดเล็กได้เสื่อมไปไม่เหมือนแต่ก่อน ประกอบกับสมัยนั้นราชการกระทรวงต่างๆ เปลี่ยนแปลงแบบแผนเป็น อย่างใหม่ เป็นที่นิยมของคนหนุ่มๆขึ้นมาก ไม่เหมือนสมัยก่อนซึ่งมีเพียงทหารมหาดเล็กอย่างเดียว ดังนั้นกรมพระยา ดำรงราชานุภาพจึงคิดว่าควรจะจัดตั้งโรงเรียนจะได้มีผู้สมัครเข้ามามาก กรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงนำความเห็น ขึ้นกราบทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับความเห็นชอบด้วย พระองค์ดำรัสสั่งให้จัดตั้งโรงเรียน ตามที่คิดนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรับจะทรงอุดหนุน ครั้นจะเลือกหาที่ตั้งโรงเรียนในโรงเรียน มหาดเล็กก็ไม่มีที่พอแก่การจัด จึงได้เลือกพระตำหนักสวนกุหลาบซึ่งตอนนั้นใช้เป็นคลังรุงรังรกอยู่ไม่เป็นประโยชน์ นัก จึงกราบทูลฯขอก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในที่นั้น อาศัยเหตุนั้นจึงได้เรียกชื่อว่า **“โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ”** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ เป็นต้น

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบได้จัดทั้งการฝึกหัดอย่างทหาร และเรียนแบบสามัญเหมือนโรงเรียนทั้งปวงด้วย ต่อมากิจการงานของโรงเรียนเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ มีหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์และบุตรหลานของข้าราชการ สมัครเรียนมากขึ้นทุกทีจนเกินจำนวนตำแหน่งนายทหารมหาดเล็ก ฉะนั้น ณ จุดนี้เอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงตัดสินพระทัยว่า ถ้าหากเปลี่ยนให้เป็นโรงเรียนสำหรับข้าราชการทั่วไป จะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองยิ่งกว่าเป็นโรงเรียนสำหรับนายทหารมหาดเล็กกรมเดียว และได้เปลี่ยนฐานะนักเรียนจากทหารมาเป็นนักเรียนพลเรือน นอกจากนั้นพระองค์ก็ได้โปรดฯให้สร้างตึกยาวทางพระราชวังด้านใต้ใช้เป็นที่เล่าเรียนและที่อยู่นักเรียนอีกหลังหนึ่งด้วย การตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบจึงนับว่าสำเร็จบริบูรณ์เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๒๗ นั่นเอง โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ จึงขยายออกไปตั้งนอกพระบรมมหาราชวังและจากเหตุนี้เองจึงเรียกชื่อเพียง **“โรงเรียนสวนกุหลาบ”** กับได้แยกเป็น ๒ แห่ง คือ

๑. โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบฝ่ายไทย

หลังจากออกย้ายจากพระบรมมหาราชวัง โรงเรียนสวนกุหลาบก็ได้เคลื่อนย้ายไปยังศาลา ๔ หลัง ของวัดมหาธาตุด้านทิศเหนือเรียกว่า “โรงเรียนสวนกุหลาบวัดมหาธาตุด้านทิศเหนือ” เพื่อรอการก่อสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ ซึ่งในช่วงนี้มีโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบฝ่ายไทยอยู่ ๒ ที่ ซึ่งอีกที่หนึ่งอยู่ที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวงในพระบรมมหาราชวัง เรียกว่า “โรงเรียนสวนกุหลาบไทยในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ” ซึ่งโรงเรียนนี้คาดว่าเกิดจากการเคลื่อนย้ายไปยังวัดมหาธาตุนั้นเคลื่อนย้ายไปไม่หมด ต่อมากระทรวงธรรมการได้งบประมาณในการสร้างที่ว่าการ

กระทรวงใหม่ และกระทรวงต้องการให้โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเป็นโรงเรียนสำหรับฝึกหัดทดลองวิธีสอนและตำราเรียน จึงยกตึกหลังแรกใน ๓ หลัง ให้เป็นโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เรียกว่า "โรงเรียนสวนกุหลาบวังหน้า" ซึ่งจริงๆ กระทรวงต้องการให้โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายอังกฤษมารวม กันที่นี่ แต่สถานที่คับแคบไป จึงนำมาเฉพาะโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบฝ่ายไทยเพียงฝ่ายเดียว และต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๒ กระทรวงธรรมการได้ย้ายสถานที่ใหม่ ดังนั้นโรงเรียนสวนกุหลาบจึงต้องย้ายด้วย ซึ่งได้ย้ายไปอาศัยอยู่ ณ บริเวณศาลาวัดมหาธาตุด้านใต้เป็นการชั่วคราว จนกระทั่งย้ายมาอยู่ที่โรงเลี้ยงเด็กริมคลองมหานาค ("โรงเรียนสวนกุหลาบโรงเลี้ยงเด็กริมคลองมหานาค ") หลังจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบฝ่ายไทยได้ย้ายไปตามสถานที่ต่างๆ ถึง ๕ แห่ง โรงเรียนสวนกุหลาบก็ได้กลับมารวมอีกครั้งที่ "ตึกแถวหลังยาววัดราชบูรณะ" โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กำหนดเป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาแล้วให้ชื่อว่า **"โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย "** และการรวมตัวครั้งนี้เป็นการรวม "สวนกุหลาบ" ทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งโรงเรียนพระตำหนักสวน กุหลาบฝ่ายอังกฤษด้วย

๒. โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบฝ่ายอังกฤษ

หลังจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบฝ่ายไทยย้ายออกจากพระบรมหาราชวังไปแล้วแต่โรงเรียนพระตำหนัก สวนกุหลาบฝ่ายอังกฤษยังคงอยู่ในพระบรมหาราชวัง โดยย้ายจากที่เดิมมาอยู่ที่ ตึก ๒ หลังริมพระที่นั่งสุทธัยสวรรค์ เรียกว่า "โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบริมพระที่นั่งสุทธัยสวรรค์" ต่อมาได้ย้ายไปตั้งอยู่ ณ วังพระองค์เจ้าภานุมาศ ซึ่งหมายถึง "วังหน้า" เดิมในสมัยรัชกาลที่ ๔ เรียกว่า โรงเรียนสวนกุหลาบวังหน้า โดยอาศัยเก๋งจีนที่เป็นฝีพระหัตถ์ของพระบาทสม เด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นที่สอน หลังจากอาศัยอยู่ที่นี่ช่วงหนึ่ง โรงเรียนของเราก็ได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่สตรีสวนสุนันทาลัย (ปากคลองตลาด) เนื่องจากโรงเรียนนี้มนนักเรียนน้อยลงเรื่อยๆ จำต้องปรับ ปรุง จึงได้มีการพักการเรียนการสอนไว้ก่อน โรงเรียนสวนกุหลาบซึ่งยังไม่มีสถานที่แน่นอน จึงได้ย้ายมาเปิดการสอนเป็นชั่วคราว เรียกว่า โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษสุนันทาลัย จนกระทั่งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้มีหนังสือขอพระราชทานที่โรงเรียนสตรีสุนันทาลัยเพื่อปรับปรุงให้เป็น "โรงเรียนราชินี" โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษสุนันทาลัยจึงได้ย้ายมารวมอยู่กับโรงเรียเทพ ศิรินทร์เพราะว่าโรงเรียนเทพศิรินทร์ได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมโรงเรียนครั้งใหญ่ซึ่งใช้งบประมาณ ในการสร้างโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบแห่งใหม่โดยมีข้อตกลงในการก่อสร้าง "ตึกแม้นนฤมิตร์" ซึ่งเป็นตึกเรียนหลังใหม่ และให้ชื่อว่า "โรงเรียนสวนกุหลาบตึกแม้นนฤมิตร์" ทั้งนี้โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า มีพระบรมราชโองการให้กรมศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการทำสัญญาก่อสร้าง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนนามโรงเรียนสวนกุหลาบเป็นโรงเรียน

เทพศิรินทร์แทนโดยอ้างถึงคำสั่งของปลัดทูลฉลองของกระทรวงธรรมการ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนสวนกุหลาบจึงย้ายมารวมกับโรงเรียนประถมเทพศิรินทร์เรียกว่า “โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษเทพศิรินทร์”

ต่อมาการเดินทางอันยาวนานของ “สวนกุหลาบ” จึงได้สิ้นสุดลงเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๔ โดยโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบก็ได้รวมกับฝ่ายไทยและได้แหล่งที่พำนักถาวร พร้อมกับนามว่า **“โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย”** ถึงตรงนี้ โรงเรียนสวนกุหลาบทั้งสองฝ่ายก็ได้มารวมกันอีกครั้ง โดยอยู่ในพื้นที่ของวัดราชบูรณะ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้สร้างตึกยาวขึ้นเพื่อดำเนินการสอน การที่พระองค์ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้สร้างตึกยาวนี้ทรงมอบให้กรมโยธาธิการเป็นผู้ออกแบบโดยใช้งบประมาณของวัดราชบูรณะ ซึ่งในเวลานั้นเงินสร้างตึกให้ชาวบ้านเช่าโดยเปลี่ยนเป็นให้โรงเรียนเช่า เพื่อใช้เป็นโรงเรียนแผนใหม่ ทั้งนี้ด้วยความคิดของเจ้าพระยาเสด็จสุรินทร์ทราธิบดีศิษย์เก่าเลขประจำตัวหมายเลข ๒ ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งได้เป็นเสนาบดี กระทรวงธรรมการในขณะนั้น จึงได้เกิดตึกยาวรวมกับนักเรียนสวนกุหลาบจากที่ต่างๆ และในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทอดพระเนตรการก่อสร้างด้วยพระองค์เองก่อนสวรรคตในปี พ.ศ.๒๔๕๓ นั่น เอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าทรงเป็นผู้ก่อกำเนิดโรงเรียนนี้โดยแท้ นับเป็นมหากรุณาธิคุณแก่ทวยราษฎร์อย่างล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นที่ไม่คาดคิดว่าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โรงเรียนหลวงแห่งแรกของประเทศไทยจะมีหน้าประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในสมัยนั้นด้วย เมื่อวันศุกร์ ที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ “คณะราษฎร์” ได้จับตัวพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นตัวประกัน รวมทั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพด้วย บรรยากาศขณะนั้นตึงเครียดมีการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก บรรยากาศด้านการเมืองรุนแรงน่าหวาดกลัวแม้กระทั้งในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้นมีรถถังแล่นมาจอดขวางประตูโรงเรียน มีนายทหารและพลเรือน ชื่อนายสงวน ตุลาลักษณ์ ผู้ก่อการได้เข้ามาในโรงเรียนเชิญอาจารย์ใหญ่ ซึ่งขณะนั้นคือ อาจารย์เอซี เชอร์ชิล และนักเรียน ม.๖ -ม.๘ เข้าหอประชุมสามัคคยาจารย์สมาคม ประกาศว่า ทุกคนได้รับทราบว่าขณะนี้ได้มีการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองขอให้ทุกคนอยู่ในความสงบนักเรียนสวนกุหลาบได้ลุกขึ้นถามว่า “ทำไมต้องเปลี่ยนแปลงการปกครอง ” นายสงวน ตุลาลักษณ์ตอบว่า “ไม่ต้องถามเวลานี้ ถ้าต้องการรายละเอียดต้องตอบด้วยปืน ขณะนี้ได้จับเจ้านายไปแล้ว” (คำสัมภาษณ์ คุณสมจิตต์ โฆสวรรณะ)

บรรยากาศตอนนี้มีความสับสน นักเรียนที่ไม่เข้าใจเหตุการณ์บ้างก็หลบอยู่ตามห้องเรียน บ้างก็กระโดดหนีออกจากโรงเรียนไป ที่เข้าประชุมก็ไม่ค่อยเข้าใจแจ่มชัดนัก แต่การกระทำครั้งนี้ดูเหมือนว่าจะควบคุมความสงบสุขของครูและนักเรียนในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนใหญ่ และในขณะนั้นถือว่าใกล้ชิดกับราชวงศ์และข้าราชการชั้นสูงของกระทรวงธรรมการนั่นเอง

จากเหตุการณ์ตอนนี้พอสันนิษฐานว่าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเป็นโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งคณะราษฎร์จำเป็นจะต้องควบคุมสถานการณ์ไว้ เพราะเป็นต้นแบบในด้านต่างๆของโรงเรียนทั่วไป ครูอาจารย์ และ นักเรียน ก็น่าจะเป็นพลังที่จะต่อต้านคณะปฏิวัติ ซึ่งก่อให้เกิดความระส่ำระส่ายที่ยากคณะราษฎร์จะดูแลได้จึงได้ใช้วิธีนำรถถังมาปิดโรงเรียนและควบสถานการณ์ดังกล่าว

นอกจากนี้ กิจกรรมอีกประการหนึ่งที่เป็นผลสะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนสวนกุหลาบมีบทบาททางการเมือง การปกครอง สมัยนั้นคือการที่ลูกเสือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยมีส่วนช่วยรัฐบาลในการปราบกบฏบวรเดช ในกรณีของการปราบกบฏบวรเดชนี้ รัฐบาลขณะนั้นได้ขอความร่วมมือจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยให้ส่งอาสาสมัครที่เป็นลูกเสือไปช่วยเป็นกองกำลังด้านลำเลียงกระสุนปืนส่งเสบียงบริเวณบางซื่อบ้าง และหลักสี่ทำหน้าที่เฝ้าคุกเพื่อไม่ให้มีการจราจลบ้าง โดยแต่งกายชุดลูกเสือไปช่วยเป็นพลรบ การสู้รบครั้งนี้มีลูกเสือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยที่ช่วยเป็นกองกำลังสนับสนุนจนฝ่ายรัฐบาลได้รับชัยชนะ ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้มอบโล่เกียรติยศจากการปราบกบฏครั้งนี้ให้กับโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (อยู่ในห้องจาริกานุสรณ์) และนักเรียนรุ่นนั้นทุกคนได้รับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษาด้วย

ในระยะก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ได้มีการสร้างอาคารต่างๆเพิ่มเติมรวมทั้งสิ้นแล้วก่อมีอาคารอยู่ ๑๐ หลัง คือ อาคารเรียนหลังยาว ซึ่งยังคงตั้งตระหง่านมาจนกระทั่งมาจนถึงทุกวันนี้ ตึกวิทยาศาสตร์ชั้นเดียว โรงอาหาร โรงพลศึกษา ตึกหลังกลางและบ้านพักครู ที่พักภารโรง รวม ๕ หลัง ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้นอาคารบางหลัง ได้รับความเสียหายจากลูกระเบิด และเมื่อสงครามสงบก็ได้รับการซ่อมแซม ดังนี้คือ อาคารหลังยาว และตึกวิทยาศาสตร์ได้รับการซ่อมแซมจนใช้การได้ดี ส่วนโรงอาหาร โรงพลศึกษา และตึกหลังกลาง นั้นถูกระเบิดเมื่อ ๑๔กันยายน ๒๔๘๘ ได้รับความเสียหายมากเกินจนเกินกว่าจะซ่อมแซมให้ใช้ได้ดังเดิมได้

ต่อมาเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๖ ก็ได้สร้างหอประชุมเคียงข้างกับตึกหลังยาวทางด้านวิทยาลัยเพาะช่าง และมีสะพานลอยโยงถึงตึกเรียนหลังยาวด้วย ปีรุ่งขึ้นก็สร้างตึกพลศึกษา ทางด้านทิศตะวันตกใกล้วิทยาศาสตร์และอีก ๒ ปีต่อมาก็ได้สร้างโรงอาหารขึ้นใกล้กับตึกพลศึกษา หลังจาก

นั้นก็ได้สร้างตึกสามัคยาจารย์สมาคม ๓ ชั้น แทนที่สามัคยาจารย์สมาคมทางด้านใต้ของโรงเรียน และสุดท้ายก็ได้สร้างอาคารสามัคยาจารย์ ๔ชั้น ติดกับตึกสามัคยาจารย์เดิมขึ้นพร้อมกับอาคารพระเสด็จ ซึ่งสร้างแทนที่ศาลาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐

พ.ศ.๒๕๒๑ สร้างตึกดำรงราชานุภาพบนพื้นที่เดิมซึ่งเป็นโรงอาหารเป็นอาคารเรียน ๕ ชั้น ชั้นล่างเป็นโรงอาหาร ต่อมาเมื่อตึกปิยมหาราชานุสรณ์สร้างเสร็จแล้วได้ย้ายโรงอาหารไปชั้นล่างของตึกปิยมหาราชานุสรณ์ ส่วนชั้นล่างของตึกดำรงราชานุภาพได้กั้นเป็นห้องเรียนและห้องโสตทัศนศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๕ เนื่องในโอกาสที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ได้ก่อสร้างตึกปิยมหาราชานุสรณ์ ซึ่งเดิมเป็นอาคารโรงยิมชั้นเดียว ครั้นก่อสร้างเสร็จแล้วได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเปิดตึกเมื่อ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๗

พ.ศ.๒๕๓๐ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์อาคารหลังยาวเป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ เนื่องจากมีความสำคัญทางประวัติการศึกษาแห่งชาติ ในปีเดียวกันทางโรงเรียนได้ทำการรื้อถอนอาคารพระเสด็จฯ เพื่อก่อสร้างใหม่ เนื่องจากพื้นที่บริเวณที่ตั้งอาคารเกิดการทรุดตัวจึงเกรงว่าจะเป็นอันตราย และได้สร้างอาคารพระเสด็จฯขึ้นมาใหม่ เสร็จสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๓๐ ก.ค. ๒๕๓๕ และในโอกาสนี้โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินเปิดศาลาพระเสด็จฯ ครั้งนี้ด้วย และในปีเดียวกัน ด้านหลังของอาคารสามัคยาจารย์ทำพิธีเปิดอาคารสุทธิ เพ็งปานซึ่งใช้เป็นที่พักนักกีฬาและสระว่ายน้ำ ซึ่งได้เริ่มก่อสร้างมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๔

พ.ศ.๒๕๓๗ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยดำเนินการก่อสร้างอาคารหอประชุมสวนกุหลาบรำลึกหลังใหม่ขึ้น แทนหลังเดิมซึ่งชำรุดทรุดโทรมลง โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีเปิดในวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๓๘

พ.ศ.๒๕๓๘ จุดรวมสำคัญของสวนกุหลาบวิทยาลัยในรอบ ๑๑๓ ปี คืองาน “สวนกุหลาบวิทยาลัย ใน ๑๒ ทศวรรษ” ๘-๑๑ มีนาคม ๒๕๓๘ เพื่อรวบรวมประวัติศาสตร์อันยาวนานของสวนกุหลาบวิทยาลัยเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์การศึกษาชาติ ณ ตึกยาว มีกำหนดเสร็จในปี ๒๕๔๓ พ.ศ. ๒๕๔๑ เหตุการณ์ทางการเมืองที่ไม่น่าเชื่อว่าจะเกิดขึ้นอีกเป็นหนที่สอง เมื่อนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กว่า ๒,๐๐๐ คน ได้เดินทางไปยังกระทรวงศึกษาธิการเพื่อสอบถามข้อข้องใจในเรื่องสาเหตุของการสั่งย้ายผู้อำนวยการโรงเรียนในสมัยนั้น (ผอ.ธานี สมบูรณ์บูรณะ) จาก

เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยปรากฏไปตามสื่อต่างๆ ทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์

พ.ศ.๒๕๔๗ รื้อสนามกีฬาเอนกประสงค์ "สนามไพศาล" สร้างอาคารเอนกประสงค์ "อาคาร ๑๒๓ ปี สวนกุหลาบ" เปิดใช้เมื่อ ๙ มีนาคม ๒๕๔๙

พ.ศ.๒๕๔๙ อัญเชิญหลวงพ่อสวนกุหลาบองค์จำลองประดิษฐาน ณ บุษบก ซึ่งสร้างขึ้นใหม่ ณ หน้า อาคาร ๑๒๓ ปี สวนกุหลาบวิทยาลัยเมื่อ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ ซึ่งตรงกับงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

จากบทพระนิพนธ์ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่ว่า “ประโยชน์ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ นอกจากเป็นบ่อเกิดวิชาคุณของข้าราชการเป็นกันมาก ยังมีประโยชน์แพร่หลายอย่างอื่นอีก ที่เป็นสำคัญคือเมื่อปรากฏว่าจัดตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบได้ดั่งพระราชประสงค์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่าสมควรจะจัดการตั้งโรงเรียนเขียนและสอนวิชาให้แพร่หลายออกไปเป็นการศึกษาสำหรับประเทศสยาม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้คิดจัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามพระราชอารามหลวงทั้งในกรุงและหัวเมือง” ได้แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนสวนกุหลาบเป็นบ่อเกิดของความรู้รวมทั้งบุคลากรที่มีความสามารถมากมายเพื่อเผยแพร่วิชาความรู้แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

ปัจจุบันนี้โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยก็ได้จัดตั้งมาเป็นเวลากว่า ๑๒๗ ปีแล้วและก็สามารถผลิตบุคลากรและเยาวชนที่มีคุณภาพออกไปรับใช้ประเทศชาติเสมอมาโดยตลอด สมกับคำนิพนธ์ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ก่อตั้งสถานศึกษาแห่งนี้ทุกประการ

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ เดิมสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ปัจจุบันหลังจากมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ทำให้

โรงเรียนย้ายมาสังกัดกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการตั้งอยู่ที่ ๘๘ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐ เนื้อที่ ๑๑ ไร่ ๒ งาน ๒๓ ตารางวา ประกอบด้วยอาคารเรียน ๖ หลัง มีจำนวนห้องเรียนทั้งหมด ๗๘ ห้อง[๙๑]

คติพจน์ของโรงเรียน : “สุวิชาโน ภวฺ โหติ” (แปลว่า “ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ”)

---

[๙๑]โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย http://www.sk.ac.th , (๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๒).

สีประจำโรงเรียน : ชมพู–ฟ้า **(สีชมพู** เป็นสีประจำวันพระราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, **สีฟ้า** เป็นสีประจำวันพระราชสมภพในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถฯ**)**

อักษรย่อโรงเรียน : ส.ก.

ดอกไม้ประจำโรงเรียน : ดอกกุหลาบ

เพลงประจำโรงเรียน : ชื่อ “เพลงประจำโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย”

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มุ่งมั่น "เป็นโรงเรียนสร้างผู้นำ สังคมคุณธรรมนำความรู้ ก้าวล้ำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความสุขบน พื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและนิยมความเป็นไทย" ภายในปีพุทธศักราช **๒๕๕๕**

พันธกิจของโรงเรียน

๑. จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

๒. วิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

๓. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๔. บริการวิชาการแก่ชุมชน

เป้าประสงค์

๑. ผู้สำเร็จการศึกษามีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมนำความรู้ ก้าวล้ำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นิยมไทยและมีความสุขบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

๒. บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล

๓. ผู้สำเร็จการศึกษามีความเป็นสุภาพบุรุษสวนกุหลาบฯ ตามแบบวัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นในวัฒนธรรมสากล

๔. สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

พีระพงษ์ เจริญพันธุวงศ์[๑๐] ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา :ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์" การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการดำเนินการ ปัญหา สาเหตุ และการแก้ไข ปัญหาการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน กระสังพิทยาคม จำนวน ๓๘ คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้จากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือ และ อุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสำรวจ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และสมุดบันทึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามประเด็นในความมุ่งหมาย ของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ ๑ . การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ ครูอาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝัง คุณธรรม โดยในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ ได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรม ที่ครูมอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติได้มากน้อยเท่าไร โรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมทุกด้าน ในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน ปัญหาที่พบส่วนมากจะเกิดจาก ตัวนักเรียนเอง คือ นักเรียนบางส่วนไม่ได้ให้ความสนใจอีกทั้งยังไม่ตระหนักถึงความ สำคัญของเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร การสอดแทรกคุณธรรมด้านต่างๆ ในเนื้อหาวิชาที่สอน เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมด้าน ต่างๆ ซึ่งโรงเรียนแก้ปัญหาโดย จัดทำโครงการอบรมสัมมนาเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ครูอาจารย์ ๒ . การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง โรงเรียนได้ดำเนินการโดยการสอนรายวิชา ที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการใช้สื่อการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีการ อบรมหน้าเสาธงโดยครูเวรและครูที่ปรึกษา มีการอบรมประจำสัปดาห์โดยคณะกรรมการงานคุณธรรม และจริยธรรม เชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้การอบรม มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและ วันสำคัญอื่นๆ การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตร แต่โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินการ นักเรียน บางส่วนยังไม่มีการปฏิบัติตนตามเป้าหมาย เนื่องจากสื่อจากภายนอกมีอิทธิพล เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีการลอกเลียนแบบในตัวอย่างที่ไม่

---

[๑๐]พีระพงษ์ เจริญพันธุวงศ์, "การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ " **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

เหมาะสม โรงเรียนได้แก้ปัญหา โดยการให้คำแนะนำในการเลือกสื่อ การเชิญวิทยากรมาให้การอบรมมากขึ้น และจัดสรรงบประมาณ ให้เพิ่มเติม ๓ . การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โรงเรียนได้มีการกำหนดกฎระเบียบ ในการอยู่ร่วมกัน อาจารย์ทุกคนและนักเรียนร่วมมือกัน การจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอน จัดบรรยากาศสภาพ แวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาสำคัญที่พบคือ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมไม่สามารถจัดได้ครบทุกระดับชั้น นักเรียนบางส่วนขาดความ สนใจและไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนแก้ปัญหาโดยจัดให้มีป้ายคำเตือน คำสุภาษิตเพื่อปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ขอความร่วมมือ จากส่วนราชการ ชุมชนและวัด เพื่อ กำหนดมาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ศรีสุวรรณ สรศักดิ์ [๑๐] ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมในสถานสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท " มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมจริยธรรม แก่เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานแรกรับฯ และศึกษาทัศนคติของเด็กและ เยาวชนหลังเข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อกำหนดแนวทาง การปรับปรุงแก้ไข โดยหวังว่าผลที่ได้รับจากการศึกษานี้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางการฝึก อบรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานแรกรับฯ และสถานสงเคราะห์อื่นๆ ต่อไป การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงทดลอง แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาวิจัยภาคเอกสาร ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ หนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม บทความจากนิตยสารต่างๆ ตลอดจนผลงานที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ หลัก จริยธรรม และวิธีการฝึกอบรม แล้วกำหนดแนวทางการปฏิบัติและการศึกษาวิจัยภาคสนาม จัดทำ โครงการฝึกอบรมจริยธรรม และนำไปทดลองฝึกอบรมแก่เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการสงเคราะห์ ในสถานแรกรับฯ โดยใช้หลักและวิธีการฝึกอบรม ๓ วิธี ได้แก่ กิจกรรมประเภทการบรรยาย ประกอบด้วย การบรรยายธรรม และการเล่านิทานธรรม กิจกรรมประเภทกลุ่มสร้างสรรค์ ประกอบ ด้วย การอภิปรายกลุ่มและการโต้วาทีธรรมะและกิจกรรมประเภทนันทนาการ ประกอบด้วยการ เล่นเกมส์สร้างเสริมจริยธรรม และการร้องเพลงส่งเสริมจริยธรรม ใช้ระยะเวลาในการฝึก อบรม ๓ เดือน (๗๒ ชั่วโมง) จริยธรรมที่นำมาฝึกอบรมจำนวน ๑๐ ข้อ ประกอบด้วย ความ ซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความเคารพเชื่อฟัง ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที

---

[๑๐] ศรีสุวรรณ สรศักดิ์, "การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมในสถานสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท ", **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักการอยู่ร่วมกัน การรู้จักใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา การรู้จัก คุณค่าของเวลา การพึ่งตนเอง และออกแบบสอบถามเพื่อประเมินผลหลังสิ้นสุดโครงการฝึก อบรม โดยใช้ปัจจัยวัดทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมใน ๕ ด้าน คือ ความสนใจ ความร่วมมือ ความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติ ออกแบบสอบถามและ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เพื่อวิเคราะห์และประเมินความคิดเห็นประกอบการศึกษา จากการศึกษาวิจัยพบว่าเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมครั้งนี้ส่วนใหญ่ มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกันคือ อยู่ในระยะของวัยรุ่นตอนต้น ได้รับการศึกษามาค่อนข้างน้อย มีสถานภาพทางครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากบิดามารดาไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันก่อนเข้ารับ การสงเคราะห์อาศัยอยู่กับบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ใช่บิดามารดาของตน ส่วนมากเพิ่งเข้ารับ การสงเคราะห์ครั้งแรกและสาเหตุที่ต้องเข้ารับการสงเคราะห์ เนื่องจากมีปัญหาความประพฤติ มากที่สุด การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีมากต่อโครงการฝึก อบรมจริยธรรม ความรู้สึกต่อกิจกรรมแต่ละประเภทของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างกันตาม ระดับของอายุ คือ เด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี จะสนใจและให้ความร่วมมือ ในกิจกรรมประเภทการบรรยาย (การเล่นนิทานธรรม) มากที่สุด ขณะที่เด็กและเยาวชนอายุ ระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี รู้สึกสนใจและให้ความร่วมมือในกิจกรรมประเภทกลุ่มสร้างสรรค์ (การ โต้วาทีธรรมะ) มากกว่า ส่วนกิจกรรมประเภทนันทนาการเด็กและเยาวชนสนใจและให้ความ ร่วมมือมากทั้ง ๒ กลุ่ม การได้รับความรู้จากกิจกรรมแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์สอดคล้อง กันกับระดับความสนใจ และการให้ความร่วมมือของเด็กและเยาวชน การแสดงพฤติกรรมตอบสนอง โดยรวมขณะเข้ารับการฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับที่ดีมาก หลังเข้ารับการฝึก อบรมเด็กและเยาวชนมีความเข้าใจในหลักจริยธรรมมากขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิต ประจำวันของตนได้สอดคล้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ซึ่งทุกคนเห็นด้วยกับการจัด โครงการฝึกอบรมจริยธรรมครั้งนี้ โดยเห็นว่าสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ได้ปานกลาง และหลังเข้ารับการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เห็นว่าเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามหลัก จริยธรรมปานกลาง ด้านความเหมาะสมของกิจกรรมที่นำมาเป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมครั้งนี้ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสมดีแล้ว โดยเห็นว่ากิจกรรมประเภทการบรรยายมีความ เหมาะสมปานกลาง กิจกรรมประเภทกลุ่มสร้างสรรค์มีความเหมาะสมมาก และกิจกรรมประเภท นันทนาการมีความเหมาะสมมากที่สุด จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าการฝึกอบรมจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมเป็น เครื่องมือทำให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบของ กิจกรรมเป็นสิ่งเร้าที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนสนใจให้ความร่วมมือ และทำให้เกิด การเรียนรู้ในการฝึกอบรมจริยธรรมครั้งนี้ กิจกรรมที่เด็กและเยาวชนสนใจให้ความร่วมมือและ ได้รับความรู้โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ การโต้วาที

ธรรมะ ส่วนกิจกรรมที่มีค่าคะแนน เฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า มีปัญหาที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ ดีขึ้น ได้แก่ ควรหาวิธีการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเข้าใจและปฏิบัติตามหลักจริยธรรม การรู้จักการอยู่ร่วมกันเพิ่มขึ้นเพื่อลดปัญหาในการอยู่ร่วมกันของเด็กและเยาวชน เนื่อง จากการฝึกอบรมครั้งนี้ปรากฏว่าเด็กและเยาวชนมีความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ข้อนี้น้อยกว่าข้ออื่นๆ และในการฝึกอบรมยังขาดอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและเหมาะสม ควรได้รับการพัฒนาอุปกรณ์และเครื่องมือให้ดีกว่าเดิม การฝึกอบรมครั้งต่อไปควรแบ่งตาม ระดับอายุ เนื่องจากพบว่าทัศนคติของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างกัน และควรปรับปรุง ในเรื่องเวลาในการฝึกอบรม เพราะช่วงบ่ายเป็นเวลาที่มีอากาศร้อน เด็กและเยาวชนไม่มี สมาธิที่จะฟัง ทำให้ง่วงนอนและควรกำหนดเวลาในการศึกษาให้มากกว่าเดิม เพื่อประโยชน์ ในการติดตามประเมินผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อภิรัตน์ ไชยอนันต์ [๑] ได้ศึกษาเรื่อง "ค่านิยมและการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน ยุคใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่ " การวิจัยเรื่องนี้ต้องการศึกษาค่านิยมและการปฏิบัติตน ความต้องการในการพัฒนา ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน ยุคใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งต้องการวิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มี อิทธิพลต่อค่านิยมและการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ของเยาวชน วิธีการวิจัย การวิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ และมีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี จากสถาบัน ราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4๐๐ ราย และเป็นผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน ๒๒ ราย โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละสถาบันแบบกำหนดโควต้า ตามสัดส่วนประชากรของแต่ละสถาบัน จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ในระดับมาก โดยมีการปฏิบัติในแต่ละด้านสูงสุด ๓ ลำดับแรก ดังนี้ การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ประการ ประกอบด้วย การมีความรู้สึกละอายในการกระทำความผิด มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และปฏิบัติตน ด้านความสุจริต การปฏิบัติตนด้านจริยธรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ประการ ประกอบด้วย การตอบแทนบุญคุณของผู้ให้อุปการะ การไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนชีวิตและ ร่างกายของผู้อื่น และค่านิยมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ประการ ประกอบด้วย

---

[๑] อภิรัตน์ ไชยอนันต์ , "ค่านิยมและการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน ยุคใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

เคารพบูชา และสำนึกในพระคุณของพระรัตนตรัย เห็นคุณค่าของตนเองด้วยการประพฤติดี และมีความ ขยันหมั่นเพียรมีมานะอดทน ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าเยาวชนสามารถนำหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้ซึ่งจะทำให้เยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคม กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม และจริยธรรมในระดับมาก และมีความต้องการในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับค่านิยมในระดับ ปานกลาง ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าเยาวชนในปัจจุบันควรได้รับการพัฒนาความรู้เกี่ยว กับการปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในระดับมากทุกปัจจัย โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลด้วยค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ปัจจัย ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และกลุ่ม ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าปัจจัยด้าน สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน ชุมชน วัดในพระพุทธศาสนา และปัจจัยด้านสื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนตาม ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนตามแนวทาง พระพุทธศาสนาด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และเมื่อ พิจารณาความสัมพันธ์รายปัจจัย ปรากฏว่าทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนตาม แนวทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เว้น แต่ปัจจัยอินเตอร์เน็ต และกลุ่มเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนตามแนวทาง พระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง มีค่าเฉลี่ยของจริยธรรม และค่านิยมสูงกว่า เพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยมีค่าเฉลี่ย การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

อนวัช รัตนเมธาวี[×๐] ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของครูต่อพฤติกรรมของนักเรียนและวิธีปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา ๑๐ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ” การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาลักษณะพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมที่ประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยในแต่ละด้านทั้ง ๑๑ ด้าน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีเพศ

[×๐] อนวัช รัตนเมธาวี , “ความคิดเห็นของครูต่อพฤติกรรมของนักเรียนและวิธีปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา ๑๐ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๒๘), บทคัดย่อ.

วุฒิทางวิชาชีพ และประสบการณ์ในการทำงานด้านวิชาชีพครูแตกต่างกัน และศึกษาวิธีการที่ครูใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมในแต่ละด้านทั้ง ๑๑ ด้านแก่นักเรียน

การรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ตัวเลือก ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองและมีค่าความเชื่อมั่น .๘๓๑ และแบบสอบถามวิธีการที่ครูใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง ๑๑ ด้านแก่นักเรียน ๕ วิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๐ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ จำนวน ๒๘๕ คน โดยวิธีสุ่มอย่างง่ายแล้วทำวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่กำหนดไว้โดยใช้ t-test และ F-test ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

๑ . ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษามีความคิดเห็นต่อลักษณะพฤติกรรม ที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในแต่ละด้านทั้ง ๑๑ ด้าน อยู่ในระดับปานกลางคือ อยู่ในสภาพที่น่าพอใจ

๒ . ความคิดเห็นของครูเพศชายกับครูเพศหญิง ที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติทั้ง ๑๑ ด้าน ตามแนวทางจริยธรรมที่ประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓ . ความคิดเห็นของครูที่มีวุฒิทางวิชาชีพแตกต่างกัน ที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติทั้ง ๑๑ ด้าน ตามแนวทางจริยธรรมที่ประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔ . ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านวิชาชีพครูแตกต่างกันที่มีลักษณะต่อพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติทั้ง ๑๑ ด้าน ตามแนวทางจริยธรรมที่ประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยในแต่ละด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕ . วิธีการที่ครูใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมในด้านต่างๆ แก่นักเรียน พบว่า ครูใช้วิธีบอกแนะนำ มากที่สุด และวิธีใช้ที่น้อยที่สุดคือวิธีให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมต้นแบบ

ข้อเสนอแนะ

๑ . เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า วิธีการปลูกฝัง อบรม สั่งสอน เสริมสร้าง และพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนของครูได้ผลและมีประสิทธิภาพ จึงเห็นสมควรให้ปฏิบัติต่อไป แต่น่าจะหาแนวทางและวิธีการอื่นมาเสริมสร้างให้ได้ผลดียิ่งขึ้น สำหรับวิธีการที่จะใช้ควรจะเน้นวิธีการบอกแนะนำมากที่สุด รองลงมาเป็นวิธีให้นักเรียนฝึกพฤติกรรม วิธีให้นักเรียนอภิปรายหาเหตุผลวิธีให้รางวัล ลงโทษ และวิธีให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมต้นแบบ

๒ . การวิจัยในครั้งนี้เป็นการสอบถามความคิดเห็นของครูฝ่ายเดียวโดยเฉพาะวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่ครูใช้ ซึ่งปรากฏว่าครูใช้วิธีการนอก แนะนำ มากที่สุด แม้ว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้วก็ตาม น่าจะได้สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนดูบ้างว่าต้องการให้ครูปลูกฝังจริยธรรมในลักษณะใด เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาผสมผสานการสร้างรูปแบบในการปลูกฝังจริยธรรมต่อไป

๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

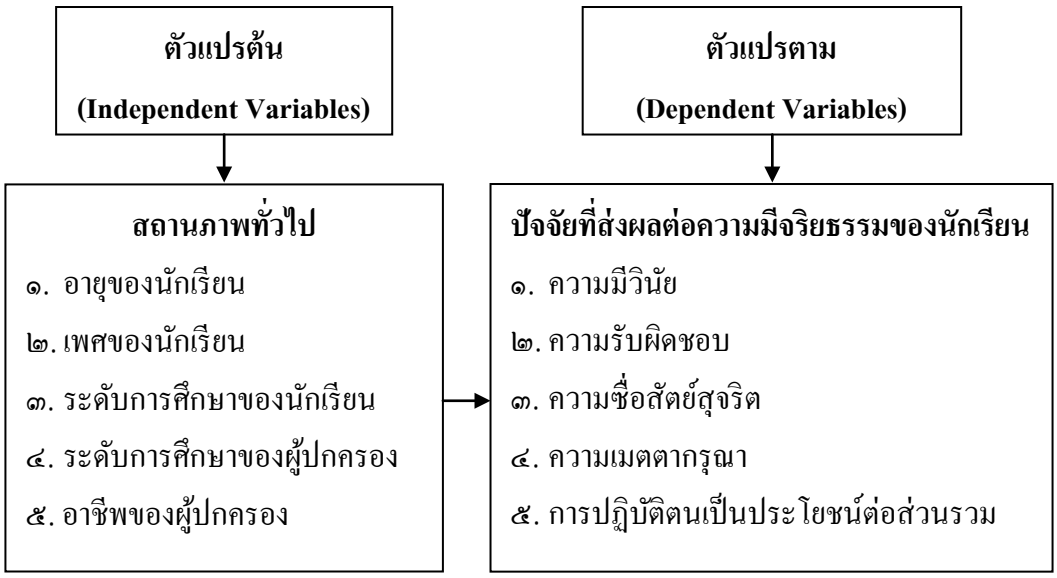

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย